

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Första Kammaren. N:o 38.

Tisdagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollen för den 29 sistlidne april.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 43, angående beviljade statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrags åtnjutande; och

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m.

Upplästes en inlemnad skrift af följande lydelse:

Undertecknad får härmed anmäla, att jag, till följd af iråkad öronsjukdom, är tills vidare förhindrad deltaga i Riksdagens göromål. Läkarebetyg bifogas härhos.

Stockholm den 4 maj 1889.

Suno Engström.

Det i skriften omförmälda läkarebetyget, som jemväl upplästes, var af följande innehåll:

Att ledamoten af Riksdagens första kammare herr S. Engström af mig behandlas för en öronsjukdom (Cat. Tub. Eust. et aur. med. bilat.), det varder härmed intygadt af

Stockholm den 30 april 1889.

O. Håkansson.
Legitimerad läkare.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hasselrot* under tio dagar från den 9 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 74, angående lindring i vilkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljad lån å 2,000,000 kronor;

n:o 75, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående fortsättande och afslutande under år 1890 af arbetena på nya kasernetablissemnet för Svea lifgarde och andra lifgardet m. m.; samt

n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till uppsättningskostnader för Blekinge bataljon; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16, i anledning af väckt förslag om skrivelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om ändringar i resereglementet den 11 februari 1881.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran nedannämnda, den 4 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 12—14, statsutskottets utlåtanden n:is 7 a samt 70—73, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5, sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1 och memorial n:o 2, äfvensom särskilda utskottets memorial n:o 2.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 8 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes till justering protokollet för den 1 i denna månad.

Herr Hedlund: Jag skall be att få förena mig med dem, som redan afgifvit sin reservation mot kammarens beslut i den s. k. margarinfrågan, och anhåller att därför nu få anföra endast det skälet, att jag fruktar att Första Kammarens beslut i denna fråga skall kunna uppfattas såsom "en åtgärd innebärande fara för samhällsordningen".

Härefter godkändes det upplästa protokollet.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 46, angående skyldighet för staten att i vissa fall bekosta hemförskaftung af svenskt fartygs befälhafvare och manskap;

n:o 48, angående böter för svarandeparts uteblifvande från under rätt i vissa brottmål; samt

n:o 49, angående behörighet för svensk domstol att upptaga vissa mål mot utländsk man.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *von Baumgarten* under åtta dagar från och med den 13 i denna månad.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden och memorial

nis 74—76 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande n:o 16.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 1 och 3 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af en ny teaterbyggnad å operahusets tomt m. m.

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.*

1 punkten.

Herr Forssell: Andra Kammarens beslut öfver det nu föredragna betänkandet har bland annat medfört den fördelen, att man nu kan behandla denna fråga utan att väcka den nervösa oro, hvilken i hvarje anmärkning mot förslaget detaljer sett ett försök att kullkasta förslaget i dess helhet. Då Andra Kammaren bifallit utskottets betänkande, och då Första Kammaren väl icke kan tänkas vara benägen för ett afslag, kan man ju ingenting förlora, men möjligen något vinna genom att försöka att i en eller annan punkt åstadkomma någon förbättring.

Utskottet har, såsom af dess motivering synes, insett, att teaterföretaget numera synes komma att blifva vidsträcktare och förenadt med större kostnad, än som ursprungligen var af teaterkonsortiet beräknad. Läger man dertill, att det s. k. *ordinarie* anslag, som utskottet förordat, i sjelfva verket är ett *extra ordinarie* anslag för några få år, när dess utgående såsom *ordinarie* anslag efter teaterbyggnadens fullbordande, uttryckligen bundits vid Riksdagens pröfning af en särskild anordning, hvilken tydligen kommer att blifva mycket vanskelig, så inses det lätt, att, om också teaterbyggnaden blir fullbordad, kommer den framtida teaterverksamheten att vara allt annat än betryggad, så vidt den nemligen skulle bero på en reservfond, som må hända kan behöfva tagas i anspråk för sjelfva teateranläggningen, och af ett *ordinarie* anslag, som i sjelfva verket icke är annat än ett *extra ordinarie* anslag.

Under sådana förhållanden kan icke nekas, att teatern verkligen är i behof af större tillgångar, och att sådana tillgångar svårigen kunna anskaffas utan att teatern får sig tillförsäkrad någon andel i den utan tvifvel betydande vinsten på sjelfva emissionen af premiälånet. Utskottet har också reflekterat öfver detta förhållande och till och med *utalat* en förhoppning, att teaterns tillgångar måtte komma att ökas genom någon andel i denna vinst. Men längre än till reflexioner och förhoppningar har utskottet icke kommit. Kammarens ledamöter torde lätt kunna inse, att det enda sätt, hvarpå man kan åt teatern verkligen betrygga en sådan ökad behållning af premiälånet, utöfver de tre millionerna, vore, att Riksdagen, för att åt teatern intjena någon del af emissionens vinst, påtoge sig sjelf emissionens risk. Det är denna tanke, som funnit sitt uttryck i herr S. Nilssons yrkande, att riksgäldskontoret måtte träda i finans-

konsortiets ställe, så att riksgäldskontoret finge i uppdrag att till byggnadskonsortiet och Stockholms kommun utbetala de 10 millionerna, att deremot af byggnadskonsortiet erhålla premieobligationerna, ombesörja deras försäljning och till teaterföreningen öfverlemna hela den vinst, som kan uppstå på emissionen. Kammaren inser, att detta förslag icke i någon mån innebär, att staten skulle vare sig utgifva eller ansvara för eller återbetala premieobligationslånet. Med utgifvandet och utlottningen skulle ju förhållas, såsom ursprungligen var tänkt. Förslaget innebär icke heller någon särdeles ökad tunga eller bekymmer för riksgäldskontoret, ty klart är, att denna försäljning måste skötas med tillhjälp af Sveriges samtliga kreditanstalter, hvilka på detta sätt i stället för att vara participanter i risk och vinst skulle blifva kommissionärer mot provision. Förslaget kan icke heller betraktas såsom motbjudande vare sig för Kongl. Maj:ts regering eller för teaterkonsortiet eller för någon af teaterns verkliga vänner. Tvärt om. Och slutligen, man kan väl icke säga, att, om Riksdagen visar teatern en så långt sträckt välvilja, Riksdagen skulle på något sätt få en risk större, än möjligheten till vinst kan med fullt fog motivera. Ingen kan påstå, att icke den svenska lottspelande allmänheten skulle vara i stånd att inom jemförelsevis kort tid absorbera ett lån sådant som detta, och hvad svenska banker för egen vinning kunna riskera, det borde ock Riksdagen kunna riskera för teaterns vinning.

Men af hvad som förefallit i utskottet och Andra Kammaren framgår, att den välvilja för teatern, som fordras för att vinna framgång åt ett sådant förslag, den förefinnes icke. Jag beklagar det både för teaterns och för principens skull. Ty när vi nu för en gång skola för ett allmänt ändamål göra ett nödtvunget afsteg från den sunda ekonomiska princip, som i vårt land förbjuder lotterianfärer, då synes mig, att det hade varit en skyldighet att tillse, att också all möjlig vinst på denna affär hade kommit det allmänna ändamålet till godo. I betraktande af utskottets enhälliga motstånd och af utgången i Andra Kammaren skall jag dock visserligen icke besvara denna kammare med yrkande om bifall till den nämnda reservationen, hvilken verkligen synes mig sakna all utsigt till framgång.

Utskottet har emellertid icke kunnat alldeles förbigå teaterns rättmätiga anspråk på en ökad inkomst af emissionen utöfver de tre millionerna, och har i stället för det förslag, som nu omnämnts, uttalat vissa förhoppningar, att denna ökade inkomst skulle kunna tillföras teatern genom öfverenskommelse mellan Kongl. Maj:it och finanskonsortiet. För min del måste jag bekänna, att utsigten till en sådan öfverenskommelse icke synes mig särdeles stor. Ty väl är att märka, att när man åt finanskonsortiet öfverlemnar rättighet att ikläda sig denna risk, då har man ock gifvit det rätten att fordra vinsten. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet torde åtminstone icke kunna komma långt i det hänseendet genom magtspråk. För min del får vara tacksam och belåten, om finanskonsortiet, sedan det en gång fått denna stora affär så att säga till skänks, åtminstone af god vilja öfverlemnar någon del af den eventuella vinsten

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)

till teatern, och då har den kritik, hvarmed Första Kammaren besvärats, icke varit alldeles gagnlös.

Om man emellertid hoppas och tror, att en dylik öfverenskommelse skall kunna komma till stånd, då synes mig, att man icke hade bort försöka att framställa några vilkor, som kunde komma i någon mån hindrande i vägen för en sådan öfverenskommelse; men det vilkor, utskottet uppställt gent emot finanskonsortiet, är dock just af sådan art. Om utskottet hade velat föreskrifva, att vid en förestående teckning till lånet mindre teckningsbelopp skulle hafva företräde framför större, då hade en sådan bestämmelse kunnat låta höra sig. Men när utskottet har begärt, att finanskonsortiet skulle tillförbindas att utsälja lånet i partier på *högst* 5000 kronor, d. v. s. förbjudas att sälja det i partier t. ex. om 10,000 kronor och deröfver, då förefaller det mig, som om denna bestämmelse skulle sakna all förnuftig grund. För teaterns intresse är det alldeles likgiltigt, huru vida obligationerna från första till andra hand försäljas i större eller mindre poster. Men det kan blifva för teaterns intresse menligt, om genom en sådan bestämmelse finansmännens spekulation skulle försvåras derhän, att deras benägenhet minskas att å teatern afstå något af sin vinst. Om nu en bank, som kunde föryttra en million obligationer på en dag till fem eller tio köpare, blifver nödsakad att vänta två, tre till fyra månader för att utstycka beloppet på två- till fyrahundra köpare, så synes ett sådant nödtvång kunna betraktas såsom ett hinder för realisationen. Lyckligtvis förhåller det sig dock så, att denna bestämmelse blir en innehållslös fras och icke hindrar så mycket, som det ser ut. Den kan kringgå, så länge det finnes vaktmästare och stadsbud att använda för obligationernas inköp, och den kan beröfvas all menlig verkan derigenom, att herr chefen för finansdepartementet fastställer den *lämpliga tiden*, under hvilken en sådan oegentlig bestämmelse skall gälla, till några få timmar. Jag vill därför icke besvara kammaren med något yrkande emot denna bestämmelse, den må gerna stå qvar såsom ett litet minne.

Men sådant kan deremot icke sägas om det vilkor, utskottet insatt strax framför det nämnda. Hvad står då der? Jo, att kontrakt ej må upprättas mellan Kongl. Maj:t och teaterkonsortiet, d. v. s. att hela teaterföretaget icke får begynna, förr än "full säkerhet förefinnes därför, att teaterverksamheten under inga som helst omständigheter kan komma att bedrifvas eller staten betungas med någon utgift utöfver det ordinarie anslaget". Jag har mycket undrat öfver, hvad utskottet kunde mena med sådan "full säkerhet" och hvem utskottet tänkt sig såsom ansvarig för något sådant. Teaterkonsortiet kan det naturligen icke gälla. Har man möjligen tänkt sig, att Hans Maj:t Konungen skulle ställa en sådan säkerhet, han, som dock icke kan ställa säkerhet för längre tid, än sin lifstid, eller har man åsyftat Stockholms kommun, hvilken aldrig skulle vilja ställa en sådan säkerhet, om den också kunde det? Nej, man har visst icke åsyftat någondera, man har troligen icke tänkt på någonting alls, ty den ringaste eftertanke visar, att en sådan säkerhet kan icke af någon magt i världen uppställas; den kan icke anskaffas ens af den svenska Riks-

dagen sjelf. Uppgiften är lika omöjlig som att bita sig i ryggen eller slå en knut på ljuslågan. Sålunda kan man med fullt skäl säga, att antingen är detta vilkor ett skämt och då ditsatt för att af Kongl. Maj:t behandlas efter förtjenst d. v. s. såsom en meningslöshet, eller också är det allvar och då ditsatt för att utgöra ett fördoldt, men oblidkeligt nej till just det förslag, som man synes vilja så frikostigt tillstyrka. I förra fallet vore vilkoret ett Riksdagens gäckeri med sig sjelf, i det senare fallet är det ett Riksdagens gäckeri med Kongl. Maj:t. Jag föreställer mig, att Första Kammaren icke vill vara med om någotdera: och då hjälper ingenting annat än att utstryka hela detta vilkor. Första Kammaren har vedervågat gemensam votering många gånger förut för mycket mindre viktiga bestämmelser. Jag tillåter mig att yrka, att första punkten måtte bifallas, dock med utslutande af orden: "att kontrakt ej må upprättas förr, än sådana anordningar träffats, att full säkerhet förefinnes därför, att teaterverksamheten under inga som helst omständigheter kan komma att bedrivas för statens räkning eller staten betungas med någon utgift utöfver det här nedan omförmälda ordinarie anslag, samt" — — —

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

Herr Reuterswärd: Innan jag går att besvara de erinringar, som den sista ärade talaren gjort emot nu föreliggande förslag, tillåter jag mig att förutskicka några ord för att belysa frågan.

Det är klart, mina herrar, att vid slutet af en riksdag, då en mängd viktiga ärenden hopa sig, det är omöjligt för de allra fleste bland riksdagsmännen att så noga kunna genomtränga hvarje viktig fråga, som önskligt vore. Denna fråga är dessutom af ganska invecklad beskaffenhet och sjelfva förslaget består af en mängd kombinationer. Det torde icke hafva undfallit herrarnes minne, på hvilken punkt denna fråga stod vid slutet af sista årets riksdag. Vi fingo då under riksdagens sista dagar mottaga en kongl. proposition, som upplyste oss derom, att de kongl. teatrarnes finanser voro i en sådan ställning och hade på de senare åren så försämrats, att det redan hade uppstått en högst anseelig balans, hvilken det skulle äligga Riksdagen att betäcka. Vi minnas alla huru svårt det var för regeringen och för den energiske chefen för finansdepartementet att kunna drifva saken derhän, att han kunde få ett anslag så pass stort, att han kunde upprätthålla teaterverksamheten, till dess 1889 års Riksdag kunde taga saken i närmare ompröfvande. Lyckligtvis fans här en man i vårt land, som med stort intresse för frågan, med en klar finansiell blick och en rättspord energi uttänkt en plan, som jag vågar påstå är snillrik. Han har förstätt att i denna plan förena så att säga alla intressen. Han har nemligen föreslagit och har lyckats förmå Stockholms kommun att göra en så betydlig uppföring, som att konstant lemna 600,000 kronor för ändamålet. Denna fråga har dessutom passerat, icke allenast regeringen, som med välvilja mottagit förslaget, och en kongl. proposition har blifvit till Riksdagen aflåten och remitterad till statsutskottet, den har i hufvudsak derstädes rönt en sällspord framgång, ty af utskottets 24 ledamöter var det 20, som yrkade bifall till förslaget och endast 4 reservanter, något högst ovan-

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahuset
tomt m. m.
(Forts.)*

ligt i en så stor fråga, Vidare har utskottets betänkande genomgått skärselden i Andra Kammaren. Det hvilar nu i Första Kammarrens hand, och jag kan icke föreställa mig, mine herrar, att i denna upp-lysta kammare någon skulle vilja taga på sitt ansvar att nu döda frågan. Jag är derför fullkomligt öfvertygad om, att vi i denna stund kunna säga, att frågan är lyckligen löst. Det torde tillåtas mig att, innan jag, som sagdt, upptager den siste ärade talarens anmärkningar att med honom få instämna deri, att de tillägg och förändringar, som statsutskottet gjort, kunde gerna uteblifvit, och lika med honom vågar jag säga, att det första tillägget är en komplett orimlighet, ty det finnes ingen menisklig magt, som kan säga, att för all framtid, eller ens om 30, 40 eller 100 år, skall garanteras, att icke staten möj-ligen kan komma att öfvertaga teaterverksamheten. Ty vilja Kongl. Maj:t och Riksdagen göra ändring i saken, så finnes ingen magt, som kan hindra det, och man kan ju tänka sig, att den lyriska scenen kan komma så in på villospår, att både Konung och Riksdag anse det nödigt, att staten tager frågan om hand för att inleda den på sitt rätta spår, och då gagnar hvarje nu gifven försäkran till intet. Men då ifrågavarande bestämmelser icke röra teaterbyggnadskonsortiet, har jag, som tillhör detta konsortium, icke ansett mig böra betrakta det ifrågavarande villkoret såsom ett hinder för förslaget antagande, då Andra Kammaren redan antagit utskottets förslag oförändradt. Samma är förhållandet med det andra villkoret. Det rör icke byggnads-konsortiet, men väl i viss grad finanskonsortiet. Dess representant har emellertid för byggnadskonsortiet förklarar, att de icke skola öfverträda denna bestämmelse. Hela villkoret är betydelselöst, men jag förmodar, att det kommit in just med anledning af det ytrande, den förste talaren hade, när frågan remitterades till utskottet. Han uttalade då den farhågan, att det låge något utländskt konsortium bakom, som tagit hand om saken, så att det blefve icke ett svenskt, utan ett utländskt premielån. Det är sålunda kanske just den ärade talaren, som är roten och upphofvet till, att detta nonsens kommit in i förslaget.

Nu skall jag be att få för herrarne nämna, hvad detta byggnads-konsortium egentligen har åtagit sig, på det att inga missförstånd må för framtiden uppstå. Detta byggnadskonsortium har förbundit sig att efter af Kongl. Maj:t fastställd plan och godkända ritningar om-bygga kongl. operan samt att tillse och öfvervaka, att byggnadsarbetet blifver omsorgsfullt verkställt. Det har vidare åtagit sig att af bank-konsortiet mottaga först en half million kronor i vare sig reda pen-ning eller fullgoda värdepapper samt att ansvara för dessas förvalt-ning och öfverlemnande i sinom tid till den blifvande teaterstyrelsen. Vidare har det till uppgift att af detta finanskonsortium mottaga åter-stoden eller 2½ million för att jemte Stockholms stads anslag af 600,000 kronor användas för byggnaden. De först omnämnda 500,000 kronor skola utgöra en reservfond, som icke får tillgripas i annat fall, än om något är inkomsterna för teatern icke skulle motsvara utgif-terna. Då finge den användas, men så snart sedan vinst på teater-rörelsen uppstår, skulle den åter kompletteras.

Genom att på så sätt bilda en ganska respektabel fond och genom ombyggnaden af teatern blifver dess finansiella ställning ganska betryggad, ty genom ombyggnaden beredas först och främst flera platser i salongen och följaktligen kunna åtminstone under gynnsamma förhållanden inkomsterna af sjelfva teaterörelsen blifva större och för det andra skaffas teatern genom uthyrning af de öfriga lokalerna, som erhållas i samma byggnad, en alldeles absolut säker inkomst af minst 100,000 kronor. Denna inkomst är mycket lågt beräknad och man kan räkna på ytterligare 15—20,000 kronor. Vidare har man statens anslag af 60,000 kronor och slutligen anslaget ur hans Maj:ts Konungens handkassa, äfven 60,000 kronor. Således till bestridande af de årliga utgifterna, lågt räknadt, 220,000 kronor plus räntan på reservfonden.

När man på så sätt kunnat åstadkomma en så respektabel reservfond och så säkra inkomster, som här äro beräknade, så har byggnadskonsortiet ansett sig kunna tryggt säga: här öfverlemnas vi nu till vederbörande, som skall draga försorg om teaterverksamhetens upprätthållande, icke allenast ett kapital 500,000 kronor såsom reservfond utan äfven en afsevärd årlig inkomst af hyresmedel m. m., hvarigenom teaterverksamheten, väl ordnad, utan tvifvel är fullt betryggad, samt att byggnadskonsortiets vidare ansvar då upphör. Jag anser mig böra göra klart för herrarne, att detta byggnadskonsortium icke kommer att blifva en permanent institution, utan dess verksamhet upphör, när vi fullgjort allt hvad vi enligt byggnadskontraktet åtagit oss och hvad vi möjligen komma att förbinda oss derutöfver, nemligen att, i fall Kongl. Maj:ts regering icke hunne ordna förhållandena så, att ett teaterkonsortium kunnat bilda sig för att öfvertaga sjelfva teaterverksamheten, ansvara för densamma till slutet af det spelår, under hvilket byggnaden blir färdig. Sedan byggnaden blifvit godkänd och vi fått décharge för de penningar, vi haft om hand, och sättet att använda dem samt första spelåret, såsom jag nämnde, är slut, så är också byggnadskonsortiets allt vidare ansvar slut.

Hvad de andra frågorna beträffar blifver det en Kongl. Maj:ts omsorg att ordna desamma på ett sätt, som i möjligaste måtto öfverensstämmer med Riksdagens beslut, att intet kontrakt får underskrifvas och intet byggnadsarbete således företagas, förr än sådana garantier blifvit ställda, som i utskottets betänkande uttalas. Detta vilkor kan hafva någon gemenskap med byggnadskonsortiets förpligtelser i så måtto, att om det går åt lång tid t. ex. flera månader för Kongl. Maj:t att åstadkomma de behöfliga bestämmelserna, så kan icke byggnadskonsortiet, som beräknat att genast, när Kongl. Maj:t och Riksdagen fattat sitt beslut, få börja med förberedelser i och för byggandet, åtaga sig att hafva byggnaden färdig till någon bestämd dag 1891. Jag vill nämna detta, på det att i framtiden inga efterräkningar må komma mot byggnadskonsortiet, ty vi hafva noga beräknat tiden. Jag vill tillägga, att vi redan hafva skickat ut en arkitekt, som reser på vår bekostnad för att taga reda på alla nyare stora teatrar i Europa, för att derefter uppgöra förslag och ritningar,

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

så att vi må få den bästa och mest tidsenliga teater, som kan åstadkommas.

När, som sagdt, de båda konsortierna vidtagit alla dessa åtgärder, så torde herrarne finna, att de hafva berättigade anspråk att icke genom några särskildt tillagda föreskrifter bindas vid sådant, som är absolut omöjligt för dem att fullgöra. Då jag ser, att finansministern är närvarande, förmodar jag, att han kommer att yttra sig om det gjorda tillägget och anser han, att bestämmelsen om garantien bör utstrykas, så skall icke jag opponera mig deremot men för egen del vill jag icke föreslå något, hvarigenom man kan riskera frågans fall. Om Första Kammaren afslår tillägget, lär icke någon sammanjemkning kunna ega rum och då förfaller hela frågan. När jag först genomläste utskottets förslag, uppstod en viss betänklighet hos mig, men ju mera jag har satt mig in i detsamma, ju mera har jag funnit, att vilkoret icke gäller byggnadskonsortiet och att det är af ingen betydelse för finanskonsortiet och då detta redan försäkrat sig villigt att underkasta sig den af utskottet gjorda förändringen, så möta inga svårigheter från den sidan.

Om jag nu skulle tillåta mig att för ett ögonblick upptaga den siste talarens inkast, så har jag erkänt, att i vissa delar han har fullkomligt rätt, beträffande dessa af utskottet gjorda tillägg. Hvad deremot angår det af honom omnämnda, af en reservant framställda förslaget, att man skulle åt riksgäldskontoret öfverlemna att taga premieobligationsfrågan om hand och sköta den så, att den skulle åt teatern inbringa den största möjliga inkomst, så är jag, mine herrar, fullkomligt öfvertygad, att om ett sådant förslag hade framkommit vare sig från Kongl. Maj:t eller från något konsortium, så skulle vi hafva fått ett bleklagdt nej till svar, först och främst af statsutskottet och sedan af Riksdagen, och hvarför? Jo, de som äro emot teatern, och de som vilja göra allt för att skilja Riksdagen från teaterfrågan, skulle naturligtvis hysa stor fruktan för att inblanda riksgäldskontoret i denna angelägenhet, hvarför de heldre vilja lemna det årliga anslaget men för resten vara teatern qvitt. De skulle sannolikt resonnera på följande sätt: här förespeglar man oss, att det skulle blifva en större vinst än de 3 millioner kronor, som nu erbjudas, men dessa kalkyler kunna vi icke bedöma. Det kunde i stället blifva en förlust å byggnadsanslaget å en million, hvilket Riksdagen måste betäcka. Jag är fullkomligt öfvertygad, att om frågan framkommit i denna form skulle den mötts af öfvervinneliga hinder, derför har konsortiet aldrig tänkt att inblanda staten mer, än nått och jemt är nödvändigt för att lösa frågan. Jag tror dessutom, att om riksgäldskontoret åtog sig saken, finge det ganska stora omkostnader derför. Den skulle medföra ett vidlyftigt bokhålleri med ökad personal. Blotta tryckningen af dessa obligationer är en ganska stor affär, hvartill kommer all korrespondens och de mellanhänder, som riksgäldskontoret nödgades använda, samt distributionskostnaderna. Detta allt går till högst betydliga summor, hvilka icke synas i finanskonsortiets beräkningar. Hvem kan för resten garantera, att resultatet blir så godt, att 3 millioners vinst erhålles? Det är möjligt, att så blir, och jag antager att finans-

konsortiet har sett sig väl före, innan det inlåtit sig på detta företag, men för Riksdagen är det omöjligt att kontrollera dylika kalkyler. Skulle finanskonsortiet i lyckligaste fall förtjena något härpå, unnar jag dem det gerna, ty de ikläda sig stort ansvar, stor risk och mycket besvär och man bör vara dem tacksam, att de åtagit sig detta, så att staten icke behöfver träda emellan med ett enda öre.

Under dessa förhållanden hemställer jag till eder, mine herrar, kan det vara skäl att söka framkalla något annat beslut än det Andra Kammaren fattat? Jag anhåller vördsamt hos herr talmannen om bifall till betänkandet i alla dess punkter, såsom de af utskottet föreslagits.

Herr vice talmannen: Den förste ärade talaren sade visserligen, att han icke ville framställa något yrkande om att riksgäldskontoret, i öfverensstämmelse med hvad en reservant i sitt yttrande till utskottets betänkande hemställt, skulle öfvertaga det i fråga varande lotterilånet, och jag skulle således icke heller behöfva deremot afgifva något vidlyftigare anförande, men några ord måste jag dock uttala om min uppfattning deraf. Det skulle efter mitt förmenande vara alldeles olämpligt, att Riksdagen ålade sina fullmäktige i riksgäldskontoret att taga befattning med sådana lån, som i fråga varande lotterilån. Äfven om, efter fullmäktiges hörande, något sådant skulle kunna ske, så vore det, efter mitt förmenande, icke skäl att staten, allra minst för något såsom statsändamål jemförelsevis så litet syfte som detta, begagnade en sådan låneform som lotteriformen. Kongl. Maj:t har förklarar, att ett enskildt bankkonsortium kommer att få tillstånd att för det goda ändamålets skull utgifva ett sådant lån, men det innebär icke detsamma, som att Riksdagen genom sina egna fullmäktige skulle taga befattning med lånet.

Samma ärade talare har yrkat, att det vilkor, som förekommer på sid. 26 i utskottets utlåtande, om skyldighet att bereda full säkerhet för teaterns verksamhet, innan kontrakt om byggandet finge upprättas, skulle vara i sig sjelf omöjligt, då det efter hans uppfattning afsåge all framtid. Jag har en annan uppfattning af denna punkt. Detta vilkor afser, att under byggnadstiden skall det finnas en så beskaffad garanti för teaterverksamheten, och sedermera kompletteras detta vilkor med hvad som förekommer i slutet af betänkandet, der det stadgas, att Riksdagen är berättigad att indraga sitt anslag af 60,000 kronor, om efter byggnadsföretagets fullbordande teaterverksamheten icke är så ordnad, att för teaterns förbindelse finnes en bestämd, från statsverket fullständigt skild ansvarighet. Efter mitt förmenande kan Riksdagen icke nog betona detta vilkor. Det finnes intet i hela teaterns handhavande, som med så mycket skäl väckt ogillande, som att teaterverksamheten har bedrifvits på ett sätt, som föranledt. ja snart sagdt tvingat Riksdagen att den ena gången efter den andra betala den brist, som har uppstått, och utan ett sådant vilkor, så skarpt som möjligt, är det efter mitt förmenande omöjligt att tänka sig något bifall till ordnande af teaterverksamheten, hurudant detta ordnande än måtte blifva. Att säga, att man skulle redan från början

Uppförande af ny teaterbyggnad å operahusets tomt m. m. (Forts).

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

fordra sådana garantier för all framtid, är i sig orimligt, men deremot att säga, att, sedan byggnaden är fullbordad, Riksdagen drager in sitt anslag, om verksamheten icke är på vederbörligt sätt betryggad, deri ligger icke något orimligt. För min del vågar jag hoppas, att kammaren skall finna, att den så besvärliga teaterfrågan, hvilken alla gamla riksdagsmän minnas under många år och hvilken onekligen är svåröst, nu kommit i ett stadium, der man kan hoppas, att den skall blifva löst på ett tillfredsställande sätt, och jag anhåller därför, att kammaren behagade i likhet med Andra Kammaren lemna sitt bifall utskottets förslag.

Herr statsrådet friherre von Essen: Att en så stor fråga som denna kunnat vinna bifall i så många instanser, är ett bevis, att på de olika håll, der den blifvit behandlad, koncessioner gjorts och många enskilda meningar fått vika. Så har skett ända från frågans första behandling till den stund, då den nu skall slutbehandlas. Det är klart, att man kan hafva många olika tankar om många och viktiga detaljer i denna fråga och att den kan ses från olika synpunkter, kanske äfven rätt allvarsamma anmärkningar kunna göras, men huru skall man kunna vinna målet, om man icke låter dessa enskilda, dock jemförelsevis mindre viktiga meningsskiljaktigheter vika? Det är omöjligt att hvar och en kan få sina önsknings tillfredsställda utan att det fordras en uppoffring af en del enskilda meningar.

Jag lemna å sido den anmärkning af kanske den största betydelse, som är gjord af den förste talaren, rörande sättet att emittera detta lån, ty jag tänker att denna fråga är redan på förhand afgjord här i kammaren, utan jag har, för att förkorta diskussionen, begärt ordet för att tillkännagifva den ståndpunkt, som jag såsom finansminister intager med afseende på de villkor, som blifvit tillagda af statsutskottet. Jag har redan haft tillfälle att i Andra Kammaren uttala min ställning till desamma och att jag kommer att tillstyrka Kongl. Maj:t att antaga dem, oaktadt den förste ärade talaren ausåg att vilkorets uppfyllande vore lika svårt som att bita sig i ryggen. Jag har fattat dessa villkor på samma sätt, som herr vice talmannen. Det första är, "att full säkerhet förefinnes därför att teaterverksamheten under inga som helst omständigheter kan komma att bedrivas för statens räkning eller staten betungas med någon utgift utöfver det här nedan omförmälda ordinarie anslag". Detta skulle, säger man, betyda, att man nödvändigt måste hafva garanti, att så länge jorden eller åtminstone teatern står, det aldrig skulle kunna falla på statens skuldror att bära större utgifter för teatern än 60,000 kronor. Men om man läser klämman till slut, så står der hvad som skall ske efter byggnadens fullbordande, nemligen att verksamheten skall ordnas så, att staten blir fri från något ansvar därför, och i annat fall har Riksdagen förbehållit sig att indraga sina 60,000 kronor.

Hvad beträffar det första byggnadstiden gällande vilkoret tror jag icke, att det skall finnas något hinder att få en person, som arrenderar teatern under de villkor, som här uppstälts, men jag medgifver, att det är mycket svårt att affatta en sådan uppgörelse, innan man

gjort upp med byggnadskonsortiet, emedan det är gifvet, att det fordras en massa vilkor, om huru entreprenören af teaterverksamheten skall foga sig uti att flytta undan i den mån som byggnadsarbetet fortgår o. s. v. Jag har tänkt mig, att man får göra det på så sätt, att man först gör upp ett vilkorligt kontrakt med byggnadskonsortiet, så att man har detta framför sig vid uppgörelsen med teaterentreprenören, men icke underskrifver det förr, än man har fått saken uppgjord med honom.

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

Jag har icke något att tillägga, men har velat afgifva denna förklaring, på det att icke under den fortsatta diskussionen några anmärkningar skola behöfva göras mot dessa vilkor. Det hade varit lyckligt, om de icke influtit, men jag tror, å andra sidan, att genom dem dock åtskilligt vunnits, och jag skall söka öfvervinna svårigheterna. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Hedlund: Om jag i hufvudsakliga delar instämmer med den förste talaren, ber jag dock att få förena mig med dem, hvilka yrkat bifall till det beslut, som Andra Kammaren redan fattat i denna fråga.

Det intryck, som man utan tvifvel får af hela denna plan, är att den är en mycket grann och genialisk idé, som gör dess upphofsman, hvilkens namn här icke behöfver döljas, bankdirektören K. A. Wallenberg, all heder. Åskilliga betänkligheter hafva visserligen under riksdagens lopp försports mot vissa af de uppställda vilkoren, men dessa betänkligheter torde nu vara öfvervunna. Jag tror, att den förste talaren, som framställt dessa betänkligheter, gjort sig väl förtjent om teatersaken derutinnan, att han dels klargjort bankkonsortiets ställning, dels ock, icke med lösa hugskott, utan med väl grundade beräkningar, visat, hvilken utsigt till ganska stor vinst här föreligger, och denna utredning torde i sjelfva verket hafva utgjort en uppmuntran till en större afsättning af dessa obligationer, än de kanske eljest skulle hafva fått.

Äfven i ett annat afseende har jag en olika uppfattning med den ärade talaren. Jag anser nemligen icke, att detta obligationslån med premier, med andra ord lotterilånet, är något så förderligt och stridande mot sunda statsekonomiska idéer, som han tror. Jag vill icke vara med om det förslag, som lär varit väckt, att inrätta statslotteri och att staten på så sätt skall göra sig till spelbanksdirektör, ty det anser jag vara staten ovärdigt. Men att gifva dem, som så önska, ett så anspråkslöst tillfälle, som det nu ifrågavarande att tillfredsställa sin håg för liten risk eller att lefva på den förhoppning, som ligger i dessa lotterilån, det har jag aldrig kunnat ogilla, hvidan jag ock ej kunde vara med om Andra Kammarens beslut att i tryckfrihetsförordningen insätta förbud mot publikationer af lotterilån, emedan jag icke kunnat se det farliga eller det så mycket omtalade omoraliska i dessa spel.

Jag instämmer med den förste talaren äfven deruti, att man, i fall en så stor vinst, som här kan vara tänkbar, verkligen skulle komma konsortiet till del, bör kunna hysa den förtröstan, att dessa

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

herrar, hvilka ju, enligt deras eget uttalande, hvars upprigtighet man icke eger betvifla, handlat med hufvudsaklig hänsyn till teaterns bästa, skola låta någon del af denna vinst äfven komma teatern till godo och jag tycker således, att det icke är illa, att i motiveringen uti utskottets betänkande står ett uttalande af en sådan förtröstan till detta bolag, emedan man icke skall förbise betydelsen af moraliska motiv, hvilka ju ofta kunna verka mer än de juridiska, nota bona i fråga om personer, som äro mottagliga för moraliska bevekelsegrunder.

Hvad den omtalade garantien beträffar, hvarvid den förste talaren fäste sig, behöfver jag icke tillägga något till hvad som redan är sagdt både af herr vice talmannen och statsrådet och chefen för finansdepartementet. Men jag vill dock anmärka, att, när regeringen öfvertagit det utan tvifvel högst oangenäma uppdraget att yttra sig om den garanti, som Riksdagen här fordrat, regeringen med lugn kan göra det, då hon har att åberopa de kommande ordinarie inkomsterna, såsom bland annat de stora hyror, som utan tvifvel skola erhållas för den nya teaterbyggnaden och dess bihang. Jag beräknar denna summa högre än den andre talaren i ordningen, då, om man lägger en hyresinkonst af 130,000 kronor till Konungens och Riksdagens anslag, man komme till ett inkomstbelopp af 250,000 kronor. Jag tror då, att man kan säga, att med denna fasta ordinarie inkomst den garanti är lemnad, som Riksdagen fordrat. Om jag vore chef för finansdepartementet, skulle jag ingalunda tveka att tillstyrka Kongl. Maj:t att sätta sitt insegel på den häri liggande verkliga garantien, äfven om icke statsutskottets vilkor behöfva tolkas så, att garantien möjligen ej skulle vara bindande för all framtid. I dessa ordinarie inkomster ligger verkligen en stor garanti för att man icke skall behöfva väcka anspråk på Riksdagens ytterligare medverkan. Visserligen kunna i alla fall anspråk väckas på det sätt, att motioner, som ju kunna väckas af hven som helst, framställas i detta syfte. Men om också ordalagen torde vara något sväfvande, då det står: "anspråk få icke göra sig gällande", kan man väl icke säga att sådant anspråk endast på grund af enskild motion verkligen "gjort sig gällande". Syftet med dessa ord har väl från Andra Kammarens sida varit att, om möjligen sådant anspråk skulle väckas, man skulle kunna tillbaka-visa det med den erinran, att en sådan fråga icke ens bör förekomma. Det står naturligtvis Riksdagen fritt, att det oaktadt hädanefter bevilja sådant anslag, men det ligger dock en moralisk kraft uti att kunna visa tillbaka ett sådant anspråk på grund af det nu en gång gjorda vilkoret.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Adelsköld: Då jag, för min del, anser teatern vara en bildningsanstalt af mycket hög betydelse för hvarje land, men att den icke kan uppfylla denna sin höga bestämelse utan föresyn och stöd af en nationalteater, enär konsten annars lätt kan nedsjunka till motsatsen af bildande och förädlande, och då jag vidare hyser den åsigt, att vårt land i allmänhet och Stockholms stad i synnerhet stå i stor

förbindelse till det konsortium, som velat åtaga sig upprättandet af en ny opera, så bör deraf tydligen framgå att, hvad jag nu kommer att yttra icke på något sätt afser att rivna ned den verkliga genialiska plan, som blifvit framlagd och som till tre fjerdedelar lyckligt genomgått profven, då så väl Kongl. Maj:ts som Stockholms stadsfullmäktige och Andra Kammaren godkänt densamma, och det endast återstår Första Kammarens bifall för att den skall blifva en verklighet.

Hvad jag åsyftar, är icke någon anmärkning mot *saken*, utan endast att uttala min enskilda åsigt om *sättet* för planens realisering, och det skulle vara angenämt, om man fäste något afseende dervid, då den definitiva planen till operans uppbyggande skall upprättas och fastställas.

Som bekant utgår den nu föreliggande planen på, att operan skulle byggas å nuvarande operahusets tomt med sin hufvudfasad å Karl XII:s torg, i akt och mening att den nuvarande operan skulle kunna begagnas, under det den nya uppföres och att på de trenne öfriga sidorna å Gustaf Adolfs torg, Arsenalsgatan och å Norrström skulle anläggas arkader med butiker samt boställsvåningar och andra lägenheter, hvaraf inkomst skulle dragas till teaterverksamhetens uppehållande. Denna plan kan ju anses fullkomligt riktig, om man hufvudsakligen afser det ekonomiska, ty det är alldeles påtagligt, att dessa lokaler skola inbringa en betydlig hyra, hvilken man läser beräknat till omkring 100,000 kronor, men som jag tror skall uppgå till ändå större belopp, och det vore ju så mycket bättre, om så blefve händelsen. Men jag anser dock, för min del, att åtskilliga olägenheter vidlåda denna plan. Det har visserligen uppgifvits, att en arkitekt blifvit utsänd för att i grund studera teaterbyggnadsväsendet, och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har äfven i sitt yttrande till statsrådsprotokollet antydt, att planen för närvarande icke är definitivt bestämd, utan att möjligen kan komma i fråga, att operans scen skulle förläggas ungefärligen der den nu är och att hufvudfasaden med ingångarne till teatern skulle bibehållas från Gustaf Adolfs torg.

Då emellertid en sådan plan nu icke föreligger, utan endast det projekt, som för närvarande är uppgjort och framlagdt för Riksdagen, så måste man ju hålla sig till detta.

Såsom jag erinrade, skulle, enligt detta förslag, fasaden vetta å Karl XII:s torg, och förläggas vid en gata, som icke är mer än omkring 6 meter bred, och alla utgångarna skulle mynna ut å denna smala gata. Man kan lätt tänka sig, hurudan trängseln här skulle blifva, och skall utvidgning å gatan ske, så att tillräckligt utrymme för åkande och gående vinnes, så måste antagligen större delen af träden och planteringarne ända till Carl XII:s staty nedfällas. Men icke nog härmed. Genom det att operan på detta sätt skall tillbyggas på tre sidor, finnas utgångar endast å en sida, och jag fruktar, att deraf de största faror kunna uppstå, när eldsvåda inträffar, hvilken, äfven med de allra största försigtighetsmått är omöjlig att helt och hållet förekomma. Dessutom skulle hufvudfasaden för operan här komma att ligga vid en temligen sluttande gata, och för

Uppförande af ny teaterbyggnad å operahusets tomt m. m. (Forts.)

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

min del tviflar jag högligen på, att operaverksamheten kan uppehållas å den nuvarande lokalen, medan ombyggnaden verkställles, enår kuliss- och attributmagasinet är ännadt att rifvas, och salongen dessutom troligen ramlar, när grundpålningen för nybyggnaden verkställles.

För min del skulle jag således anse lämpligast, om man hade valt en annan plats för operahusets uppförande, nemligen norra delen af Karl XIII:s torg, så som öfverintendentsembetet föreslagit. Denna tanke har visserligen nu förefallit, sedan så väl Kongl. Maj:t som Stockholms stadsfullmäktige och Andra Kammaren antagit förslaget, att operan skall förläggas på den gamla operatomten. Men jag kan ändå icke undgå att med några ord framhålla de stora fördelar, som, enligt mitt förmenande, skulle hafva vunnits, om man uppfört teatern på norra delen af Karl XIII:s torg.

På alla ställen, der man byggt nya operahus, såsom t. ex., i Paris, Frankfurt, Hannover, Wien med flera städer, hafva de uppförts på öppna platser för att sålunda icke blott åstadkomma den vackraste effekten, utan äfven, hvilket ju är hufvudsaken, för åskådardarne underlätta utgåendet och dymedelst förekomma olyckor i händelse af eldsvåda. I följd af det läge, som öfre delen af Karl XII:s torg har, skulle operahuset med de dimensioner, som äro tillämnade, kunna förläggas på den inhägnade platsen å norra delen af torget icke blott så, att ej ett enda träd behöfde fällas, utan att inom trädraderna blefve 30 å 50 fot breda gator. Operan skulle således komma att ligga fullkomligt fritt på alla sidor, utan att ett enda träd behöfde röras. Ser man saken från estetisk synpunkt, är det väl obestriddigt, att ett smakfullt operahus, anlagdt på denna plats skulle bilda den vackraste afslutning af torget och blifva en prydnad för Stockholm, hvilket det, enligt det nuvarande förslaget, icke kan bli, oberäknadt att planteringarna å Karl XII:s torg förstöras. Vore detta torg mindre eller bebygdt äfven på södra ändan, skulle en inskränkning deraf på dess norra del, med något skäl, kunna anses betänkelig; men då den "lunga", som torget anses utgöra för Stockholm, kan anses sträcka sig ända till södra bergen, så betyder en inskränkning af dess norra del, på omkring 80 meter, eller cirka $\frac{1}{20}$ af dess areal, icke särdeles mycket. Promenaderna behöfde icke minskas, då alla alléerna kunde bibehållas. Också har öfverintendentsembetet framhållit de stora fördelarne af att der förlägga det nya operahuset.

Denna fråga har emellertid nu beklagligtvis fallit, och jag antager, att den icke vidare kan tagas upp igen. Men jag fruktar, att man i en framtid skall bittert ångra att icke hafva valt den plats, som öfverintendentsembetet förordat och jag för min del anser varit den bästa ur alla synpunkter. Naturligtvis har jag härvid förutsatt, att konsortiet skulle i alla händelser få disponera den nuvarande operatomten, och då hade saken, ur affärssynpunkt sedd, äfven stält sig fördelaktigare.

Hvad arrangementen för öfrigt af operan beträffar, lärers, såsom nämnt är, en arkitekt blifvit utsänd för att kunna uppgöra sin plan

så ändamålsenligt och tidsenligt som möjligt, och då Kongl. Maj:t dessutom kommer att granska och godkänna ritningar och förslag och man således kan hoppas, att saken är i goda händer, och att allt göres för att byggnaden må blifva så ändamålsenlig som möjligt på den plats der den är bestämd att ligga, så vill jag, för min del, varmt intresserad för den goda saken som jag är, icke motsätta mig statsutskottets förslag.

Här har framstälts anmärkningar mot den garanti, som skulle ställas, innan konsortiet fick tillfälle att uppträda och börja sin verksamhet, och jag kan icke neka till, att uttalandet af den förste talaren, i fråga om denna garanti, förefallit mig ganska betydelsefullt. Men å andra sidan, efter det herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förklarar sig kunna i underdånighet tillstyrka bifall till utskottets förslag, då frågan hos Kongl. Maj:t föredrages och då, i händelse operan skulle upphöra eller icke skötas så som vederbör, statsanslaget naturligtvis indrages, och staten följaktligen icke kan göra någon förlust på affären, ser jag icke något skäl, hvarför man nu skulle för teaterfrågans lösning ställa till en gemensam votering, som möjligen kunde medföra hela förslaget fall, och jag får därför förorda bifall till utskottets förslag.

Herr Forssell: I största korthet ber jag blott att få svara den förste talaren, som antydde att bestämmelsen om försäljningsposternas maximum skulle vara en följd af det yttrande jag tillätit mig afgifva vid remissen af den kongl. propositionen. Jag reserverar mig bestämdt emot, att någon som helst sådan slutföljd skulle kunna dragas af detta yttrande. Deri skall man fäfanget söka den ringaste anledning eller antydning till något annat än möjligheten att åt teatern bereda någon andel af emissionsvinsten. Allraminst åsyftar det att förbehålla spekulatiörens fördelar åt dem som kunna köpa ett mindre antal obligationer. Jag har visserligen sagt, att ett teckningspris skulle kunna blifva endast nominelt, i fall detsamma sättes för lågt, men jag kan icke finna, att de här uppställda vilkoren rubba detta omdöme.

I fråga om det första af de inom statsutskottet uppställda vilkoren för Riksdagens bifall till förslaget, har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss instämt i mitt omdöme, att detta vilkor, taget efter orden, sådant som det här står nedskrifvet, innebär en orimlighet. Men han har på samma gång lätit oss veta, att han icke finner det möta någon svårighet att tolka detta vilkor så fritt, att det blir rimligt och utförbart. Sedan kammaren sålunda från autentiskt håll fått en bestämd försäkran, att vilkoret icke kommer att förhindra frågans framgång, så finnes det ju föga skäl att vidhålla yrkandet på punktens förändring. Jag afstår därför ifrån att besvara kammaren med någon motivering härutinnan, ehuru jag vidhåller min mening, att vilkoret sådant det i verkligheten lyder, innebär en orimlighet.

*Uppförande
af ny teater-
byggnad å
operahusets
tomt m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

2 och 3 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

*Ifrågasatt
ändring af §
89 regerings-
formen.*

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om ändring af § 89 regeringsformen.

Herr Smith: Det nya systemet har pålagt svenska folket skatter högre än man hittills någonsin haft. De, som få fördelen af bröds-katten, torde dermed vara för ögonblicket tillfredsställda, men de, som få betala den, äro deremot mindre nöjda. För att i någon mån minska deras missbelåtenhet föreslog jag i en motion, att rösträtten skulle utsträckas så långt, att de, som betalade skatt, skulle få deltaga i valen. Detta besvarades så väl i denna som i Andra Kammaren med ett bleklagd nej. Jag tänkte då, att Riksdagen möjligen skulle vara benägen att minska de konstitutionella rättigheter, som hittills varit lemnade i Konungens hand allena, och sålunda inskränka Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt enligt 89 § regeringsformen. Jag trodde, att det nya systemets män skulle på detta sätt vilja visa svenska folket, att det sökte i någon mån utsträcka detta folks rättigheter. Svaret på denna fråga skall i dag lemnas i denna kammare. Jag vill nu endast anföra några inkast emot utskottets betänkande. Utskottet säger: på samma gång man härigenom *inskränkte* det åt Konungen förbehållna området inom lagstiftningen etc. I motionen är dock tydligen ådagalagd, att trots den förmenta inskränkningen de sväfvande ordalagen i § 89 regeringsformen tillåtit den ekonomiska lagstiftningen att, sedan år 1809, inkränkta stora och nya områden. Utskottet har icke ens försökt att motbevisa hvad i detta hänseende i min motion anförts. Det upprepas blott på sid. 3 hvad i min motion vederlagts.

Vidare säger utskottet: I följd häraf saknas enligt utskottets åsigt ingalunda giltiga grunder för den meningen, att åt Riksdagen bör tillerkännas befogenhet att taga del i den ekonomiska lagstiftningen, för så vidt en dylik befogenhet låter sig förena med den *grundsatsen*, att den styrande magten skall ega rätt att, äfven med inskränkning i vissa fall af den enskildes fria åtgöranden, stifta sådana lagar, som afse att förekomma eller förmildra faror, som i den ena eller andra formen hota statens eller den enskildes väl.

Hvar finnes denna grundsats uttalad, under hvilken konstitutionsutskottet vill underordna frågan om Riksdagens andel i den ekonomiska

lagstiftningen? Icke i grundlagen. Icke heller torde någon annan politisk teori, än enväldets, vilja uppdraga åt den styrande magten att, utan folkrepresentationens medverkan, göra hvilka inskränkningar som helst i den enskildes frihet.

Utskottet säger på sid. 3 att "en verklig styrelse skulle komma att snart sagdt omöjliggöras", om motionärens förslag bifölles. Enligt konstitutionsutskottets åsigt är väl således "verklig styrelse" omöjlig i Norge, der Konungen blott har en provisorisk "ekonomisk" lagstiftning! Den var väl också omöjlig i Danmark före estrupiatets tid — besynnerligt att vi, så nära grannar, icke hört talas derom. Den är väl och har väl varit omöjlig i alla andra konstitutionella länder, der representationen dock äfven har den ekonomiska lagstiftningen i sina händer.

Utskottet säger slutligen: "då grundlagsstiftarne vid afvägandet af magtfördelningen mellan Konung och Riksdag bestämde denna fördelning på sådant sätt, att Konungen erhöll sin ekonomiska och administrativa lagstiftningsmagt mot att Riksdagen erhöll *sin utsträckta finansmagt*, anser utskottet ändring af stadgandena i det ena hänseendet böra betinga ändring äfven i det andra."

Riksdagen skall således afträda sin utslutande magt öfver riksbanken och *riksgäldskontoret*. Vid föregående tillfällen har man blott sagt, att Kongl. Maj:t bör få andel i *riksbankens* styrelse; nu synes ordalagen utvisa ("Riksdagens utsträckta finansmagt") att man vill gifva Konungen andel äfven i riksgäldskontorets förvaltning. Ja, 1889 års konstitutionsutskott tyckes syfta ännu längre: "Riksdagens finansmagt" innefattar Riksdagens utslutande rätt öfver bevillingarne, deras magt öfver utgiftsstaten, dess granskningsrätt! Hvad menar konstitutionsutskottet? Ordalagen äro alltför märkvärdiga. Vill man tillbaka bortom 1809? Kan det nya systemets majoritet gilla en sådan tankegång? Jag tror det icke, men skall i allt fall genom att begära votering söka utröna det.

Herr Alin: Då yrkande här blifvit framställt på bifall till motionen, ber jag att, med anledning deraf, få säga ett par ord. Jag kan i hufvudsak inskränka mig till att instämma i hvad utskottet anfört, men jag önskar dock att få dertill lägga några ord, särskildt med afseende på motionärens utgångspunkt.

Utgångspunkten för motionen är den obestämdhet i fråga om gränsen emellan det ekonomiska och administrativa lagstiftningsområdet å den ena sidan och det allmänna lagstiftningsområdet å den andra, som motionären visserligen icke varit den förste att påpeka och som också utskottet erkänt. Af denna obestämdhet synas mig emellertid under nuvarande förhållanden alldeles icke sådana konklusioner böra dragas som de, hvilka motionären dragit.

Det fälles för ett eller halftannat tiotal år sedan i denna kammar följande yttrande: "faran, mine herrar, är icke den, att vi äro för svaga; faran är den, att vi äro för starka." Under den tid då konungamagten befann sig i en sådan ställning till Riksdagen, att öfvertaget tillhörde konungamagten, då kunde ur Riksdagens synpunkt

*Ifrågasatt
ändring af §
89 regerings-
formen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af §
89 regerings-
formen.
(Forts.)*

och med hänsyn till dess intressen den nu ifrågavarande obestämdheten anföras såsom ett skäl för ett förslag i samma syfte som motionärens. Förhållandena hafva emellertid under de senare decennierna något förändrats i fråga om Konungens och Riksdagens ömsesidiga ställning. Riksdagens magt har ökats mer och mer, i synnerhet efter den stora representationsförändringen, och under sådana förhållanden är det, enligt min tanke påtagligt, att den ifrågavarande obestämdheten är till förmån för Riksdagen, medan den förut varit till förmån för konungamagten.

Jag inskränker mig för öfrigt till att påpeka huruledes, om man vill minska Konungens ekonomiska och administrativa lagstiftningsmagt, detta sker, såsom äfven utskottet påpekat, bäst, naturligast och enklast genom praxis. Det kan uppvisas, huruledes gång på gång delar af det ekonomiska och administrativa lagstiftningsområdet hafva skilts derifrån och öfverflyttats till det allmänna lagstiftningsområdet. Från denna riksdag kan uppvisas mer än ett exempel på, att denna tendens fortfarande gör sig gällande. Anser man en ytterligare utsträckning af Riksdagens inflytande på dessa områden önskvärd, synes, såsom sagdt, det vara det naturligaste och enklaste, att den fortfarande sker genom praxis och icke genom lagbestämmelser, minst sådana som de nu ifrågavarande, hvilka, såsom utskottet tydligen har visat, skulle, på samma gång som de äro obehöfliga, vara för samhället skadliga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Ölander: Då jag som ung studerade statsrätt, kunde jag icke värja mig från en känsla af undran öfver den stora magt, som genom den ekonomiska lagstiftningen blifvit lagd i Kongl. Maj:ts hand. Då jag sedermera i det verkliga lifvet såg huru hänsynsfullt denna magt utöfvades, huru knappast någon enda dylik fråga af verklig betydelse utaf regeringen afgjordes, innan den först hade inhemtat Riksdagens yttrande och huru den, hvad mera är, äfven rättat sig efter dessa yttranden samt huru den äfven i öfrigt tog hänsyn till hvarje af representationen uttalad önskan, så väl i fråga om utfärdande af nya som ändring af gamla ekonomiska författningar, så föllo hastigt dessa betänkligheter, som lagens bokstaf hos mig väckt, men som dess tillämpning icke bekräftat. Ungefär detsamma som jag nu yttrat, har utskottet också anført såsom skäl för sitt afstyrkande utlåtande. Men utskottet har tillagt en mening, som kanske icke är så fullt berättigad. Det säger: ingen anledning finnes att betvifla, att denna utveckling *fortfarande* skall komma att gå i samma riktning. Jag är mycket villig att gifva utskottet rätt äfven i detta afseende. Men vi känna dock icke framtiden, vi veta icke hvad den bär i sitt sköte. Vi känna den regering vi nu hafva, men vi känna icke den regering, som kommer att herska öfver våra efterkommande. Under sådana förhållanden och ehuru jag ingalunda vill lemna mitt bifall till herr Smiths motion, såsom varande för vidsträckt och omfattande, kan jag dock icke underlåta att föreställa mig, att om vi verkligen äro nöjda med det sätt, på hvilket regeringen för närvarande utöfvar sin ekonomiska lagstiftningsmagt, det icke skulle vara alldeles obetänkt att i

grundlagen fixera just detta sätt, hvilket vi alla anse lämpligt och för det allmänna nyttigt och gagnande. På hvad sätt eller i hvad mån grundlagen, för uppnående af ett sådant mål, skulle behöfvä undergå förändring, kan jag icke säga; jag kan icke ens derom framställa en enda tanke. Saken brådskar ju icke heller. Många viktigare frågor än denna vänta ännu på konstitutionsutskottets behandling för att få sin lösning. På samma gång jag yrkar afslag på motionen och bifall till utskottets utlåtande, har jag velat framställa dessa erinringar till utskottets benägna åtanke.

*Ifrågasatt
ändring af §
89 regerings-
formen.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr grefven och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare derpå att, såsom herr *Smith* yrkat, kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det af honom framställda förslag till ändrad lydelse af § 89 regeringsformen att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag; och förklarade herr grefven och talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Smith* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill; röstar

Nej;

Vinner nej, afslår kammaren utskottets hemställan och antager det af herr *Smith* framställda förslag till ändrad lydelse af § 89 regeringsformen att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 9.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om ändring af § 13 regeringsformen.

*Ifrågasatt
ändring af §
13 regerings-
formen.*

Herr *Smith*: Denna gång skall jag icke besvara kammaren med någon votering, ty nu har jag fått se hvaråt det lutar. Jag anser

*Ifrågasatt
ändring af §
13 regerings-
formen.
(Forts.)*

mig dock böra med några ord vederlägga hvad utskottet här anför. Allt hvad som förekommer i utskottets utlåtande är i motionen *på förhand bemött*. Den omständigheten, att medel till krigs fullföljande skola begäras af Riksdagen, att Riksdagens bifall behöfves till utskrifning af manskap o. s. v. utgör ju intet hinder emot att börja ett krig. Sedan detta skett får ju Riksdagen bära följderna af ett företag, som de ogilla — d. v. s. de få antingen underkasta sig de yttersta uppoffringar af blod och penningar, eller också underkasta sig de vilkor fienden dikterar.

Konungen kan, enligt § 25 i Norges grundlag, icke använda Norges *trupper* och *roflottilj* till anfällskrig utan stortingets samtycke. Hans rätt enligt 26 § i norska grundlagen att "begynde krig" står således i norska grundlagen såsom ett emblem, en monarkisk prydlighetsaffär, men är icke någon realitet, enär Konungen icke kan utkommendera en enda norsk soldat till anfällskrig, utan stortingets samtycke. Jag har endast med dessa ord velat antyda, att utskottet kanske icke har så alldeles rätt i hvad det här uppgifvit. För öfrigt anhåller jag om bifall till motionen.

Herr Hedlund: Det kan ju finnas mycket i herr Smiths motion, som kan vara beaktansvärdt och äfven åtskilligt torde kunna sägas emot utskottets utlåtande, dock icke så mycket om detta som icke mera om de följande. Jag kan dock icke undertrycka, att jag finner det underligt att herr L. O. Smith väckt denna motion, då, i fall han fått råda, Konungen väl bort förklara krig, både mot Spanien och Italien. Trots alla vårt utrikesdepartements nitiska och mot herr L. O. Smith högst tjenstvilliga bemödanden, vägrade dessa lands regeringar att bringa herr L. O. Smith alla de medgifvanden och förmåner, hvarpå han gjorde anspråk, och hvarmed han råkat ut för förluster, hvilka i sjelfva verket äro sjelfförvållade, en följd nemligen af hans alltför lifliga fantasi, som låtit honom taga hägringar för verkligheter. Då vårt utrikesdepartement, trots alla sina bemödanden, icke lyckats bereda framgång åt herr Smiths planer eller rädda honom ur de svårigheter och från de förluster, som häraf följt, och då herr L. O. Smith funnit anledning att därför rigta klander mot utrikesministern till och med inför konstitutionsutskottet, så måste väl, om herr L. O. Smith drager ut slutföljderna af sitt förfarande, deri ligga, att han velat det Sverige skulle förklarat de nämnda båda magterna krig, eller i allt fall Spanien. Det hade väl då varit Kongl. Maj:t, som skulle förklarat kriget, ty icke är troligt att Riksdagen skulle gått en sådan herr L. O. Smiths önskan till mötes, äfven om hans klagomål haft verklig grund, hvilken de icke haft, och om hans uppgifter varit mera sannfärdiga än nu varit fallot.

Herr Smith: Jag vet icke hvad jag mest skall förvåna mig öfver, antingen detta uppträdande af herr Hedlund, hvilken alltid velat gifva sig sken af att vara en frisinnad svensk man, eller öfver de uttryck, som han här begagnat. Om jag hade önskat något sådant som att, för en enskild mans förluster, kasta Sverige in uti ett krig,

hade jag väl aldrig väckt denna motion, hvilken just visar motsatsen. Jag förstår icke huru en så gammal riksdagsman, som herr Hedlund, uti denna sak kan inblanda ett ämne af den beskaffenhet, som icke alls hör till denna fråga, ty hvad hafva mina affärer i Spanien att göra med den motion jag väckt och som föreslår, att Konungen icke skulle ega rätt att börja anfallskrig? Icke det ringaste. Jag kan, under sådana förhållanden, icke förstå huru man kan tala om hvad jag gjort eller icke gjort i Spanien, eller att jag kommit med *sanningslösa* uppgifter, med mindre man kan bevisa hvad man påstår. Jag hade icke väntat att talmansklubban skulle vara så tyst, som den nu var, då en person kommer med sådana ärekränkande beskyllningar mot en annan ledamot af kammaren, hvartill han väl icke bör vara berättigad. Herr Hedlunds uppgifter hafva icke den minsta skynt af sanning. Att jag lidit förluster, det veten I alltför väl, mine herrar, och jag har telegram i min ficka, som äro af den beskaffenhet, att ni skulle häpna öfver dem. Jag anser det dock icke passande, att här komma med upplysningar, som röra mina personliga förhållanden.

Har man icke några bättre skäl än de herr Hedlund anfört, tycker jag, för min del, att man lika gerna kan hålla sig tyst. Genom herr Hedlunds uppträdande har emellertid Sverige fått klart för sig, att herr Hedlund springer byråkraternas ärenden och har upphört att vara, hvad man trodde, nemligen frisinnad.

Herr Bergius: På de skäl, som utskottet anfört och hvilka, så vidt jag kunnat finna, här icke blifvit vederlagda, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels, att hvad utskottet deri hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Smith*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det af honom framställda förslag till ändrad lydelse af § 13 regeringsformen att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 14, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande grundlagsbestämmelser om behandling af ministeriella ärenden och kommandomål.

1 punkten.

Herr *Smith*: I min motion har jag ju föreslagit att alla *ministeriella protokoll* skola underkastas konstitutionsutskottets granskning. Detta betyder i själfva verket *mer* än att norska stortinget kunde ur *norska regeringsprotokoll* angående ett diplomatiskt ärende få någon

*Ifrågasatt
ändring af §
13 regerings-
formen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
bestämmel-
serna om be-
handling af
ministeriella
ärenden och
kommando-
mål.*

*Ifrågasatt
ändring af
b-stämme-
sarna om be-
handling af
ministeriella
ärenden och
kommando-
mål.
(Forts.)*

nys om diplomatiska saker. För öfrigt kan det väl icke gerna vara konstitutionsutskottet obekant, att en annan utväg varit ifrågasatt, nemligen att granskningen af diplomatiska protokoll skulle genom riksaktsbestämmelse uppdragas åt en stortings-komité af 20 personer, således lika talrik som konstitutionsutskottet och inskränkbar inom alldeles samma gränser, som konstitutionsutskottets granskningsrätt. Konstitutionsutskottet kan väl ej redan hafva glömt hvad härom förhandlades 1885 och 1886. Hade konstitutionsutskottet grundlagsenlig befogenhet att erhålla del af alla diplomatiska protokoll och skrivelser, så skulle säkerligen den mängd fel, som förekommit, aldrig egt rum. Hvarföre skall utrikesdepartementet allena vara uteslutet från kontroll och granskning, åtminstone i sådana mål, som, t. ex., röra landets handel, sjöfart och industri? Enligt 16 § regeringsformen får Konungen icke afhända svensk man sin välfångna egendom utan dom och ransakning, men detta afhändande tycks ändå kunna ostraiffadt ske på diplomatisk väg, såsom vi fått erfara under det gångna året, men ändock har konstitutionsutskottet intet att anmäla, som kan leda till någon ändring. Jag har, enligt min motion, aldrig afsett, att på ringaste sätt utvidga Norges rättigheter, som, efter min förmening, äro tillräckligt stora gentemot den andel de taga i kostnaderna, men jag har velat, om möjligt, för framtiden hindra utrikesdepartementet från att begå sådana fel, som hittills begåtts och äro långt större än jag framhållit, hvilket jag skall ådagalägga i ny motion i detta ärende till nästa Riksdag. Skall utrikesdepartementet finnas till blott för att skaffa ruin och skada åt svensk handel och industri, så bör kostnaderna för detta departement kunna i hög grad nedsättas, hvilket kanske kan gå för sig något lättare än att få grundlagen ändrad.

Herr Hedlund: Äfven i denna motion af herr Smith finner jag åtskilligt tänkvärdt, men äfven här möter mig samma förundran i afseende på motionären, som i de föregående motionerna. Man har verkligen rättighet att vid en motion ställa motionären och saken i ett visst samband, och jag tror icke, att jag dervid öfverträdt de gränser, som äro stadgade för mig såsom riksdagsman (välän, om det skulle ligga i det sista uttrycket, är jag beredd att försvara det).

Huru skulle det gå, om alla ministeriella mål skulle föredragas i statsrådet med eller utan norska regeringens närvaro?

Huru skulle det gå, om en svensk man komme och påkallade svenska regeringens mellankomst, derföre att hans intresse i ett främmande land blifvit kränkt? Huru skulle det gå, om en svensk minister rapporterade, att någon missbrukat den svenska flaggan genom att hissa denna flagga på sina enskilda magasin? Männe det icke då blefve nödvändigt, att genom telegrafisk order förklara detta förfarande oberättigadt, eller åtminstone att det icke borde erhålla understöd af svensk auktoritet eller skyddas af de svenska myndigheterna? Skulle det hållas rådslag inom regeringen för något sådant, tror jag, att deraf kunde mängen gång uppstå allt för långt dröjsmål. Eller om det, såsom ryktet förmäler, komme ett ombud från någon garant för en enskild affär, hvilket ombud, om icke uppgiften är oriktig,

kommit med hotande språk till vår utrikesminister, språk, som kan vara honom lagdt i munnen af tillskyndare, hvilka icke hafva rätt att föra ett sådant språk. Jag tror, att en mängd sådana fall kunna förekomma, när det är omöjligt för utrikesdepartementet att handla med den skyndsamhet, som vederbör för bevakande af svensk mans rätt. Det torde icke alltid vara tid till sådant, när förhållanden inträffa, som fordra stor skyndsamhet. Jag medgifver emellertid, att det sätt, hvarpå de ministeriella ärendena behandlas, måhända bör undergå någon förändring, och att en sådan i allt fall är förtjent af uppmärksamhet samt att den bör ske i en lag, som reglerar den andel, hvilken norska regeringen bör hafva i de förberedande förhandlingarna. Jag tror, att här föreligger en ganska viktig fråga, men jag upprepar ännu en gång, att, om man skall kunna hoppas få någon framgång i detta fall, bör frågan väckas från ett håll, der saken bättre öfverväges och bakom hvilken står större vederhäftighet.

*Ifrågasatt
ändring af
bestämmel-
serna om be-
handling af
ministeriella
ärenden och
konmando-
mål.
(Forts.)*

Herr Smith: Den siste ärade talaren har ånyo behagat klandra mig och sagt, att jag icke skulle vara vederhäftig. Jag tror, att det skulle hafva inträffat nära nog med de flesta här i landet, att de skulle hafva blifvit mindre vederhäftiga, om de lidit mina förluster.

Mina herrar, huru uppkom denna förlust? Derom anser jag mig nu berättigad att yttra några ord. Den uppkom på det sätt, att svenska ministern i Madrid telegraferade till utrikesdepartementet och förklarade, att i Spanien var samma dag utfärdad en lag, som innehöll den bestämmelsen, att, om icke all sprit genast anmäldes till beskattning, tillfölle den angifvaren, och det anbefaldes mig, som en följd af denna telegram, skriftligen i utrikesdepartementet, att jag skulle genast anmäla lagret, såvida jag icke ville blifva af med lagret helt och hållet till angifvaren och dessutom blifva skyldig spanska regeringen hela skatten eller ungefär 5 millioner pesetas.

Mina herrar, förlusten tillkom sålunda på det sättet, att en svensk minister telegraferade till utrikesdepartementet en falsk uppgift.

Her grefven och talmannen lät nu klubban falla och yttrade: Det går icke an, att i föreliggande ärende öfverläggningen föres in på det enskilda området.

Huru den omnämnda förlusten uppkommit, tillhör hvarken mig eller kammaren att bedöma. Jag ber därför de båda sista talarne att upphöra med att i diskussionen indraga enskilda förhållanden.

Herr Smith: Herr grefve och talman! Jag trodde, att min rätt till ordet var lika stor som andras. Jag har i denna kammare lidit många oförrätter. Man har sagt mot mig i detta rum mer, än jag någonsin tillåtit mig. Jag trodde, att, om jag blefve smäddad, skulle jag hafva rätt att åtminstone svara och gifva skäl för detta svar. Något annat har jag icke velat.

Herr grefve och talman, mina herrar! Denna förlust, hvars uppkomst herr Hedlund origtigt förklarade, ville jag af grannlagenhets-skäl icke omnämna förra gången, men nu vill jag tala om den.

*Ifrågasatt
ändring af
bestämmel-
serna om be-
handling af
ministeriella
ärenden och
kommando-
mål.
(Forts.)*

Den lag, som var utgifven, kände jag icke i det ögonblick jag tvingades att åtlyda regeringens befallning. Om jag hade känt denna lag, hade detta oerhörda fel icke blifvit begånget; och icke heller hade denna oerhörda förlust, som blef en följd af detta fel, kommit att drabba dem, som hade varan i pant. Detta fel har förblifvit ostraffadt. Hvarför? Jo, därför att grundlagens bud efter min förmening blifvit öfverträdde, då icke protokoll förts åtminstone på det sätt i grundlagen stadgas i fråga om ministeriella måls behandling.

Herr grefven och talmannen lät nu klubban åter falla och yttrade: Jag har redan uppmanat den siste talaren att under denna öfverläggning icke inlåta sig på enskilda områden. Det är icke tillåtligt att i diskussionen här inblanda anmärkningar, som endast konstitutionsutskottet egt befogenhet att framställa, ännu mindre att beskylla enskilde embets- eller tjänstemän för falsarier.

Äfven i den näst föregående talarens anförande fans åtskilligt, som här icke bort yttras. Det går emellertid icke an, att diskussionen fortsattes på detta sätt. Öfverläggningen måste upphöra att beröra enskilda ärenden.

Detta yttrande åtföljdes af talrika bifallsrop.

Herr Smith: Jag underkastar mig herr grefvens och talmannens befallning, då han anser sig hafva grundlagsenlig rätt att gifva mig en sådan. Under sådana förhållanden har jag endast äran tillägga, att jag vid nästa riksdag skall återkomma, men då hafva denna sak från början till slut så utredd, att hvarken klubban eller någonting annat skall kunna hindra mig från att inför svenska folket göra denna fråga fullt klar.

Herr Samzelius: Jag skall af de båda föregående talarnes yttranden icke låta förleda mig till att gå utom saken, utan jag får endast, under åberopande af konstitutionsutskottets betänkande och de skäl, som der blifvit anförda och hvilka efter mitt förmenande icke blifvit på något sätt vederlagda, vördsamt yrka bifall till den föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande punkt hemställt och vidare derpå att, såsom herr *Smith* yrkat, kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga de i hans ifrågavarande motion framställda förslag till ändringar i regeringsformen att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

2 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 4 och 7 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 7 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjette hufvudtiteln gjorda framställning angående anslag till anordnande af fabriksinspektion.

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*

Herr statsrådet von Krusenstjerna: Kongl. Maj:t har till aflöning åt fabriksinspektörerna äskat ett belopp af 21,000 kronor och har dervid utgått från den uppfattning, att inspektörerna borde erhålla en årlig aflöning af 6,400 kronor. Utskottet har erkänt rigtigheten af departementschefens uppfattning derom, att dessa inspektörsbefattningar böra blifva väl aflönade, hvilket, säger utskottet, är så mycket mer nödvändigt, som deras innehafvare böra kunna hållas i ekonomiskt oberoende af annan verksamhet, men utskottet anser i alla fall, att en aflöning af 5,000 kronor är en fullt tillräcklig aflöning. Dessa inspektörer böra, såsom kammaren vet, besitta tekniska insigter samt hafva förvärfvat större erfarenhet, ty det kan icke komma i fråga att till inspektörer taga personer, som nyss gått ut från teknisk anstalt. De böra vidare, enligt den af Riksdagen beslutade lagens uttryckliga föreskrift, icke få sysselsätta sig med något annat slag af industriell verksamhet utan skola uteslutande egna sig åt sin tjenst. Under sådana förhållanden hemställer jag till Eder, mina herrar, om det icke är antagligt, att en person med goda tekniska insigter, som förvärfvat sig så pass duglighet och erfarenhet och så god social ställning, att det kan komma i fråga att anlita honom till en befattning af så magtpåliggande art som denna, om det icke är antagligt, säger jag, att en sådan person redan bör i enskild verksamhet hafva hunnit komma till så god ekonomisk ställning, att han icke lär vilja utbyta den mot en aflöning af staten af 5,000 kronor, då nemligen denna aflöning skall gifvas honom under vilkor, att han icke får egna sig åt eller sysselsätta sig med någon annan inkomstbringande verksamhet, och å andra sidan med denna aflöning icke äro förenade de förmåner, som annars utgöra anledningen, hvarför man ofta föredrager statens aflöning — den må vara mindre — framför en större aflöning i enskild tjenst, eller den trygghet för framtiden, som ligger i fullmagten och pensionsrätten. Dessa båda förmåner äro ju icke förenade med fabriksinspektörsbefattningen, ty den skall sättas till endast på förordnande. Till följd af alla dessa omständigheter tror jag för min del, att man genom att nedsätta lönen till 5,000 kronor i så väsentlig grad försvårar för Kongl. Maj:t möjligheten att till dessa befattningar finna fullt kompetenta personer, att jag tillåter mig, herr grefve och talman, hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr vice talmannen: Vid behandlingen af denna fråga inom statsutskottet gjorde sig ganska mycken tvekan gällande, och olika förslag korsade hvarandra i flere riktningar. Sälunda hade en del af ledamöterna inom den afdelning, som först behandlade ärendet, ansett sig böra föreslå bifall till Kongl. Maj:ts proposition, då det ju icke kunde nekas, att frågan i dess nuvarande skick var ganska svår att

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*
(Forts.)

på något visst sätt bestämdt komma till öfvertygelse om, och det således kunde vara lämpligast att lemna hela ansvaret åt Kongl. Maj:t. Andra ledamöter åter yrkade icke blott den nedsättning, som sedermera inom utskottet gjorde sig gällande, utan äfvenledes att Riksdagen skulle i motiveringen uttala den önskan, att fabriksinspektörerna vid resor endast skulle få ersättning efter 4:de klassen i resereglementet i stället för efter 3:dje klassen. Inom utskottet trodde man, att man skulle lyckas vinna någon enighet om det lägre aflöningsbeloppet föreslogs, och ändring i fråga om klassen i resereglementet deremot icke komme i fråga, och då ostridigt är, att reseersättning efter 3:dje klass i resereglementet väl torde medföra någon behållning, trodde man, att på denna grund aflöningen skulle i någon mån kunna nedsättas. Frågan om beloppet beror, enligt min tanke, helt och hållet på, huru vida inspektörerna verkligen komma att uteslutande sysselsättas med inspektionen. Är det nu verkligen så, att de komma att helt och hållet upptagas af inspektionen, då är ju det belopp, som Kongl. Maj:t föreslagit, väl behöfligt jemte den förbättring, som behållningen på resorna kan åstadkomma. Äfven detta är en sak, som erfarenheten torde komma att visa, och som beror på, huru vidsträckt verksamhet som inspektörerna komma att utöfva. Inom utskottet framhölls, att det skulle kunna gå ganska lätt för sig att höja beloppet för den händelse att det visade sig behöfligt. Deremot skulle en nedsättning, om man en gång bestämt ett högre belopp, icke gerna kunna ske. Utskottets majoritet stannade därför vid föreliggande framställning, och då hela anslaget är staldt till Kongl. Maj:ts disposition utan bestämdt uttalande om, huru aflöningen skall ställas, torde den också kunna lämpas efter förhållandena.

För min del anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: För min del får jag af varmaste öfvertygelse tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga, och jag kan icke tillbakahålla uttrycken af min förundran öfver, att denna kammars ledamöter i statsutskottet icke hafva haft blicken öppen för nödvändigheten att fastställa arfvodesbeloppen för ifrågavarande funktionärer till de af Kongl. Maj:t föreslagna. Det erkändes af alla, när lagen om skydd mot yrkesfara behandlades, att kärnpunkten i denna lag vore tillsättande af s. k. yrkesinspektörer till erforderligt antal och att derförutan lagen komme att blifva utan verkan. Då jag nu mycket varmt intresserade mig för, att denna lag skulle komma till stånd, följer deraf, att jag också varmt intresserar mig för, att lagen skall komma att kraftigt verka för sitt ändamål; och det kan icke ske, om statsutskottets åsigt vinner framgång. Det förvånar mig ock, att frågan om efter, hvilken klass i resereglementet dessa yrkesinspektörer skulle komma att resa kunnat utgöra föremål för öfverläggningar, uttalanden och beslut inom statsutskottet. Hitills har jag icke hört någon bestrida Kongl. Maj:t rätten att inordna tjänstemän, hvad angår resor, i de enligt resereglementet fastställda klasserna.

Det har alltid förut af Riksdagen uttalats såsom önskvärdt, att inom områden, der den enskilda verksamheten täflade med statens och således den enskilda industrien kunde draga bort till sig statens funktionärer, aflöningen borde sättas, om ej så hög som den enskilda industrien kunde erbjuda, dock tillräckligt hög för att qvarhålla dem, som en gång inträdt i statens tjenst. Sålunda hade på sin tid generaldirektören för järnvägsstyrelsen mycket högre aflöning än andra generaldirektörer. När fråga var att fastställa aflöning åt generaldirektören i fängvårdsstyrelsen, sattes den lägre än aflöningen till generaldirektören i poststyrelsen af det skälet att den senare hade sin embetsverksamhet inom ett område, som i viss mån företedde likhet med enskild industriel verksamhet, och att han sålunda skulle kunna finna uträkning vid att lemna statens tjenst för att ingå i enskild. Ingenting är farligare än otidig sparsamhet, och då enligt den antagna lagen yrkesinspektörer måste finnas, bör regeringen kunna påräkna att få anställda lämpliga sådana. Det låter sig ej göra med mindre än man erbjuder dem minst det lönebelopp, som 3:de gradens tjenstemän erhålla. Man skulle möjligen kunna anse lämpligt ordna saken så, att aflöningen från början icke sattes högre än 5,000 kronor, men deremot efter hand genom ålderstillägg, ökades till det af Kongl. Maj:t föreslagna belopp, men denna tanke måste afvisas, enär desse inspektörer ju komma att anställas på så lös fot, att de icke kunna påräkna att ständigt stanna i sin befattning, och därför är det nödvändigt, att de redan från början få åtnjuta ett nöjaktigt arfvodesbelopp.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Fränckel: Herr grefve och talman, mina herrar! Om denna kammare icke vill svika det löfte, som gifvits arbetsgifvarne i den nyligen antagna lagen om skydd mot yrkesfara, anser jag, att det knappast finnes någon annan möjlighet än att bifalla hvad Kongl. Maj:t här begärt för beredande af så beskaffad aflöning åt dessa fabriksinspektörer, att man på dessa poster må kunna få fullt lämpliga personer. Det lofvades nemligen under diskussionen, och har äfven blifvit af lagutskottet i motiveringen framhållet, att de personer, som skulle sändas till arbetsgifvarne för att gifva råd beträffande åstadkommandet af detta skydd, borde vara personer med god teknisk underbyggnad och med sådan erfarenhet, att man icke kunde befara, att de anordningar, som de gjorde, skulle blifva stridande mot arbetsgifvarnes intressen. Hvarifrån tro herrarne, att man skulle få personer med så beskaffad erfarenhet och underbyggnad mot en aflöning sådan som den af utskottet föreslagna? Vid en jämförelse med de personer, som nu äro anställda inom tekuikes olika områden skall man finna, att 5,000 kronor erbjudas nästan nybörjare på detta område. Vill man, såsom det just befarats från ett håll, skicka unga teknologer för att bestrida ifrågavarande ansvarsfulla inspektörsplatser, då bör man bifalla hvad statsutskottet föreslagit och sätta lönen till 5,000 kronor. Vill man deremot åstadkomma, hvad som uttalats i Kongl. Maj:ts proposition, i komiténs betänkande och slutligen äfven i lagutskottets

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.
(Forts.)*

Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.
(Forts.)

betänkande, då bör man ställa den begärda summan till Kongl. Maj:ts förfogande, på det att det må blifva Kongl. Maj:t möjligt att skaffa de personer, som man från början önskat.

Då dertill kommer, att det föreslagits tillsättande af 3:ne inspektörer, endast för att man derefter skulle se, huru frågan komme att ställa sig, synes det ännu mera lämpligt, att ett belopp af 21,000 kronor nu ställes till Kongl. Maj:ts disposition, hvarmed Kongl. Maj:t kan hushålla på sätt Kongl. Maj:t finner lämpligt. Jag kan således icke finna annat än att hela denna fråga skulle komma på sned, om man nu började pruta på aflöningen till inspektörerna. Jag hemställer därför, att kammaren ville bifalla hvad Kongl. Maj:t begärt eller ett belopp af 21,000 kronor.

Beträffande hvad här under diskussionen yttrats om rättigheten för inspektörerna att resa efter den ena eller andra klassen i rese-reglementet, anser jag det vara en sak, hvarmed Riksdagen tydligen icke har att befatta sig.

I detta anförande instämde herr *Svedelius*.

Herr Wærn: Då man från vissa håll förklarar, att, om man nu beviljade det lägre anslaget, skulle detta kunna höjas, om erfarenheten visade detsamma nödvändigt, vill jag påpeka, att detta resonnement har det felet, att Kongl. Maj:t måste tillsätta dessa inspektörsplatser, innan en sådan förhöjning i anslaget kommer i fråga, men huru vida Kongl. Maj:t skall kunna erhålla fullt skickliga personer på dessa platser eller icke, beror naturligtvis på hvilka villkor kunna åt dem erbjudas. En skicklig person kan icke nöja sig med den förhoppningen, att det kan hända, att Riksdagen höjer anslaget; han vill genast veta, hvad han får. Om nu Kongl. Maj:t till följd af den lägre aflöningen blefve nödsakad att tillsätta mindre skickliga personer, och aflöningen sedan skulle höjas, vore det därför icke sagdt, att man kunde göra ombyte och erbjuda mera lämpliga personer högre aflöning. Således vore detta ett mycket stort fel enligt min åsigt, och icke komme lagen på sådant sätt att blifva till någon verklig nytta för fabrikssegarne, i hvilkas intresse det naturligtvis ligger, att de bästa möjliga personer sättas på dessa platser. På dessa grunder tillåter jag mig tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Smith: Då jag anser det vara af största vigt att redan från första ögonblicket erhålla fullt dugliga personer på dessa viktiga platser, anhåller jag att få tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Kajerdt: Om inspektörers åligganden i allmänhet äro lika magtpåliggande som de äro grannlaga, anser jag den omständigheten kanske här gälla mera än i något förut känt fall af inspektion; och jag grundar detta mitt omdöme derpå, att här fordras en mångsidighet i insigter, — när man vet, hvilken massa af fabriker här äro i fråga att inspektera, — som torde öfverstiga hvad som fordras af alla andra

inspektörer. Derjemte torde deras arbete blifva så ansträngande, att, såsom jag erinrar mig det yttrades af en talare i Andra Kammaren under öfverläggningen om denna fråga, det borde vara 30 i stället för 3. Men om också detta var öfverdrift, måste man dock erkänna, att deras tid kommer att blifva på det strängaste upptagen. Och jag anser, att dessa inspektörer böra hafva en så mycket sjelfständigare ställning, som de skola uppträda icke emot en embetsmannacorps, som af gammal vana ställer sig gifna föreskrifter till efterrättelse, utan emot sjelfständiga enskilda chefer, hvilka vanligen också äro i sådana omständigheter, att de varit vana att anse sig berättigade att i högre grad än kanske några andra råda sig sjelfva.

På denna grund förklarar jag mig anse hela denna institution och hela denna lagbestämmelse förfelad, om så pass svag aflöning skulle tillfalla dessa personer, att man hvarken skulle kunna beräkna att få de bästa möjliga personer till dessa platser eller hafva någon garanti för att de någon längre tid skulle innehafva sina befattningar. Jag ber därför att helt och hållet få instämma med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, jemte det jag tillägger, att bestämelsen angående resereglementet icke bör tillkomma Riksdagen att yttra sig om.

Herr Bäckström: Då jag är högst intresserad i att till dessa inspektörsbefattningar må erhållas så väl tekniskt som praktiskt utbildade, kunnige och erfarne personer, och jag äfven vet att det torde blifva ganska svårt att erhålla sådana och säkerligen icke utan att med nämnda befattningar förenas temligen bra inkomster, anser jag för min del, att det skulle vara en stor misshushållning att i detta fall pruta, såsom statsutskottet gjort. Det är fullkomligt klart, att det beror på dessa personers lämplighet, om den lag, hvars iakttagande de skola öfvervaka, blifver till gagn och nytta, och att det kan vålla arbetsgifvarne mycket stort obehag, om icke från första stund för dessa uppdrag lämpliga personer dertill erhållas. Jag antager äfven, att med staten är samma förhållande som för enskilda personer, hvilka för att med säkerhet kunna erhålla dugliga och bildade personer till sina biträden, måste betala ganska höga löner. Visserligen kan det i många afseenden vara lugnare att tjena staten, men i alla fall tror jag att Kongl. Maj:ts anspråk i förevarande fall äro mycket moderata, hvartill jag således anhåller att få yrka bifall.

Herr Tham, Wilhelm: Då så många talare redan uppträdt och yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag och desse talare anfört goda och uttömmande skäl, inskränker jag mig till att instämma och i likhet med dem yrka bifall till de af Kongl. Maj:t begärda lönebeloppen.

Herr Beijer: Äfven jag ber att få förena mig med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Barnekow: För min del har jag kommit till ett annat resultat än de siste ärade talarne och tillåter mig förorda, att lönerna

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*
(Forts.)

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*
(Forts.)

sättas till det af herr vice talmannen förordade beloppet eller 5,000 kronor. Jag åhörde hans anförande och kan mycket väl finna, hvarför han kommit att intaga sin ståndpunkt i frågan; det har nemligen skett af klokhetshänsyn, och jag tror, att om icke Första Kammaren ingår på utskottets förslag, kommer det, då Andra Kammaren sannolikt omfattar reservanternas förslag, till gemensam votering mellan de olika belopp, som i Kongl. Maj:ts proposition och reservationen föreslås. Utgången af en sådan votering kan man icke med säkerhet förutsäga, i synnerhet då det är så långt lidet på riksdagen, som nu är fallet, och vore det icke så sent, fruktar jag att reservanternas förslag hade ännu större utsigter att gå igenom. Det är således klokhetskäl som gjort att utskottet kommit till ett sådant resultat i den föreliggande frågan, och jag ber att på grund af dessa skäl yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Casparsson: Jag har icke i utskottet deltagit i behandlingen af förevarande fråga, och det är således icke för att försvara utskottet som jag uppträder, men den som deltagit i statsutskottets förhandlingar vet att man stundom måste välja ett mindre ondt för att undvika ett större, och då här reservation afgifvits mot utskottets medlingsförslag torde icke utskottets hemställan hafva stor utsigt att blifva antaget i Andra Kammaren. Skulle Första Kammaren nu antaga Kongl. Maj:ts förslag, fruktar jag således, att reservationen har större utsigter till att gå igenom i den gemensamma voteringen.

Beträffande hvad reservanterna föreslagit, anser jag nemligen att det skulle vara mycket beklagligt, om det vunne erkännande af Riksdagen, att Riksdagen kan föreskrifva, hvilken klass i resereglementet skall i det ena eller andra fallet komma till användande, och det är af denna orsak jag för min del ber att få ansluta mig till det förslag statsutskottet framställt, under förutsättning, att om lönebeloppen äro för lågt tilltagna, rättelse i sådant fall lätt kan komma att framdeles ske.

Grefve Strömfelt: Jag tillhör icke dem, som af s. k. klokhetskäl vilja löpa fara att förderfva en institution, som Riksdagen nyligen, med hos åtminstone ganska många ledamöter förefintliga och, enligt min åsigt, berättigade farhågor, antagit. Skulle verkligen i fråga varande inspektörers aflöning sättas så låg, att man icke på dem kunde ställa så stora fordringar på oberoende, som deras svåra ställning kräfver, så är hela institutionen förfelad; jag anser, att om man vill omintetgöra det skydd, som med den nämnda lagen afses, då må man bestämma lönernas belopp enligt reservanternas från Andra Kammaren förslag; jag vill icke tro, att denna lag, som af båda kamrarna blifvit antagen, kan, om denna kammare bifaller Kongl. Maj:ts proposition, vid gemensam votering, derigenom sättas på spel. Då jag anser, att utan tillräckliga löner för ifrågavarande tjänstemän, hela lagen till sin kraft och verkan är förfelad, yrkar jag bifall till den kongl. propositionen.

Herr *Bennich* instämde i detta anförande.

err Adelsköld: Jag ber att få instämman med den siste ärade talaren.

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*
(Forts.)

Herr Stråle: Äfven jag ber att få instämman i det af grefve Strömfelt afgifna yttrandet.

Herr Almström: Jag ber få fästa uppmärksamheten på den synnerligt stora vigten af att till ifrågavarande befattningar erhålles mer än vanligt dugliga personer. Uti den af Riksdagen antagna skyddslagen har man visserligen försökt inlägga bestämmelser, genom hvilka inspektörernas verksamhet och befogenhet så vidt möjligt är bestämmas, men man har icke kunnat fullständiga dessa föreskrifter så långt, att icke utförandet af många af inspektörernas äligganden måste komma att bero på deras egen uppfattning af hvad de böra göra, samt af deras skicklighet och förmåga att bedöma de förhållanden, som de hafva att inspektera. Jag får därför på det varmaste förorda Kongl. Maj:ts proposition. Det förefaller mig riktigare, att här vid lag hålla på möjligheten att genom beviljande af högre aflöning få dugliga och skickliga inspektörer är att lyssna till de kloketsskäl, som af ett par ärade talare blifvit anförda.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande utlåtande hemställt, och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogos å nyo statsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utslutande ur riksstaten för år 1890 af det för Hennes Kongl. Höghet Prinsessan Eugenie anvisade anslag m. m.; och

n:o 71, angående statsbidrag för ny reglering af Umeå stad i följd af den staden år 1888 öfvergångna brand.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ifrågasatt kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 72, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen.

Herr Fränckel: Hvar och en som i någon mån satt sig in i förevarande fråga, torde med en viss förvåning hafva funnit, att statsutskottet tillstyrkt en skrifvelses aflåtande rörande denna sak, och förvåningen minskas icke, då man tagit del af de motiv motionären för sin framställning hos Riksdagen anført. Motionären säger nemligen, att "Riksdagens beslut i tullfrågan väl får anses blifvit fattadt i akt och mening att bispringa de under en svår kris kämpande näringarne och ej för att bereda några redan förut rikligt omhuldade stadskommuner ytterligare stora enskilda fördelar i form af ökad tolagsersättning." Detta går tydligt i den riktningen, att motionären anser besparingar för staten genom en reglering kunna vinnas, utan att på samma gång intrång sker i de rättigheter, som genom Kongl. Maj:ts och Riksdags beslut 1857 angående tolagens då fastställda belopp blifvit städerna tillförsäkrade. Utskottet har emellertid gått längre och utöfver denna motionärens egen motivering anført, "att, äfven om kostnaderna för fullgörandet af de åligganden, som med tolagsersättningens åtnjutande vore förbundna, i följd af rörelsens tillväxt ökats, hade dock denna ökning ofta icke gått i jembredd med tolagsersättningens, hvilket förhållande utan tvifvel gifve anledning att öfverväga, huru vida icke en ny tolagsreglering kunde vara af behovet påkallad." Allt detta tyder på den äfven af utskottets majoritet uttalade åsigten, att de genom tolagsersättningen inflytande medlen i allmänhet vore större än motsvarande de åligganden, som städerna hade på grund af denna ersättning. Jag kan icke yttra mig om, i hvad mån detta kan vara fallet i andra städer, men då frågan så nyligen som 1882 varit under behandling, emedan, såsom kammaren behagade erinra sig, dåvarande finansministern framställde förslag om tolagsersättningens aflösning, och jag vid detta tillfälle hade äran att inom Stockholms kommunalförvaltning deltaga i ärendets utredning, kan jag derom meddela några siffror, som torde visa, i hvad mån Stockholms stad för sin del haft förtjenst eller förlust på tolagsersättningen. Det befans då, att, enligt de tabeller som framlades, Stockholms stad för de ändamål, hvarför kostnaderna genom nämnda ersättning skulle utgöras, gifvit ut vida större belopp, än hvartill ersättningen belöper sig. Särskildt ber jag att här få påpeka året 1875, då stadens utgifter för dessa poster uppgått till 322,000 kronor mer än ersättningens belopp. Det är klart att, såsom utskottet påpekat, med tullinkomsterna äfven ersättningen för tolag skall stiga, men denna ökade tullinkomst motsvaras äfven af ökade utgifter för rörelsen. Det sista år, för hvilket uppgifter i detta fall äro tillgängliga, är år 1887 och ännu vid den tiden stego Stockholms kommuns ofvanberörda utgifter till ett 115,000 kronor högre belopp, än tolagsersättningen egentligen skulle medgifva. Nu tillåter man sig säga, att tiden verkligen kommit att göra någon rubbning i städernas inkomster, och skulle brist uppstå i statskassan

framhåller man, att den kan fyllas genom de besparingar, som man tror sig kunna göra genom ifrågavarande ersättnings indragning. Men hafva verkligen städernas näringar genom den nya tullbeskattningen kommit i åtnjutande af sådana förmåner, att man för den skull kunde hafva någon anledning att främtaga dem inkomster, hvilka, på sätt som de ifrågavarande, blifvit städerna tillförsäkrade? Nej, mine herrar! Jag vågar påstå, att den kompromiss som angående en förhöjd tullbeskattning afslutats mellan jordbruket och industrien, ännu icke med afseende på den senare kommit fullt till heders till följd af bestående traktater. Jag hemställer, huru vida under sådana förhållanden, då industrien ännu väntar på de välsignelser, som skyddssystemet kan för densamma medföra, man med fog kan minska städernas inkomster på ett sätt, som i första rummet kommer att drabba handel och näringar. För min del tror jag det icke.

Går man vidare i frågan, skall man finna, att då den så nyligen som 1882 underkastades en utredning på dåvarande finansministerns initiativ, hvilken uppgjorde ett förslag till aflösning af den nu utgående ersättningen, delgafs detta för utlåtandes afgifvande af vederbörande myndigheter, och dessa utlåtande gingo i allmänhet i sådan riktning, att finansministern, ehuru frihandlare, icke ansåg sig kunna framlägga förslag i det nämnda syftet. Det kom emellertid till skatteregleringskomitén, hvars betänkande delvis blifvit af utskottet åberopadt och anfördt. Detta komiténs betänkande är dock så sväfvande, att jag hemställer, huru vida väl någon af herrarne med stöd af deri förekommande motivering kan vidhålla den åsigten, att man nu ytterligare skulle skriva till Kongl. Maj:t för att få frågan fram. Jag kan för min del icke finna det. Men äfven om så vore fallet, torde man vid en granskning finna, att till grund för den öfverenskommelse, som ordnades genom kongl. kungörelsen den 18 december 1857, faktiskt ligger ett aftal angående tolaggersättningen, hvars rubbning skulle medföra ganska stora orättvisor. Detta framhölls äfven af Stockholms stads kommunalförvaltning, då det ofvannämnda yttrandet afgafs till finansdepartementet år 1882. För att nu äfven beröra, huru Riksdagen förhåller sig till denna fråga, torde det vara bekant, att redan vid 1868 års riksdag väcktes motion om ändring i den till städerna utgående tolaggersättningen. Då varande bevillningsutskott framhöll i starka ordalag olämpligheten af att göra rubbning i den nu gällande ordningen; såsom ersättningen nu utgår, vore det på bästa och för begge parterna bekvämaste sätt ordnadt. Sedan framkom 1870 en annan motion, som äfven afslogs af Riksdagen; man ansåg saken bäst rangerad, såsom den var, och att staten svårligen skulle göra någon vinst på en ändring.

I förbigående vill jag beröra de åsigter, som här i kammaren allmänt gjort sig gällande, angående sjöfarten, att man bör göra allt, hvad man möjligen kan, för att underlätta densamma; jag undrar, om äfven då, när man inskränkt ersättnings belopp, man kan tänka sig, att städerna skola vara i tillfälle att vidtaga sådana genomgående och väl anordnade åtgärder, som nu sker för sjöfartens befrämjande. Jag håller det icke för troligt, och således blir det i första hand sjö-

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolaggersätt-
ningen.
(Forts.)*

Ifrågasatt kapitalisering och af lösning af tolagsersättningen.
(Forts.)

farten, som blir lidande på en förändring. Men hvad som är ännu viktigare är, att städerna på basis af dem nu tillkommande inkomster, deri äfven inberäknadt ifrågavarande tolagsersättning, afslutat sina kommunallån, till hvilkas gäldande således äfven påräknats de genom ersättningen inflytande medlen, hvarigenom en förändring på detta område skulle innebära ett kränkande af tredje mans rätt. När der-till kommer, att utskottet gifvit klämman i sitt betänkande en större utsträckning än hvad motionären sjelf afsett, då motionärens fram-ställning går i riktning af en **aflösning** eller **reglering**, men utskottet för sin del anhåller om förslag till **upphörande** eller **reglering** af den nu utgående ersättningen — så synes det mig ännu mindre lämpligt att bifalla ett så beskaffadt skrivelseförslag, så mycket mindre som frågan, enligt hvad jag i början af mitt anförande tog mig friheten påpeka, för närvarande är under Kongl. Maj:ts behandling så väl med anledning af 1882 års förslag som på grund af skatte-regleringskomiténs betänkande.

Jag tror således och hoppas på goda grunder, att det goda för-hållande, som nu börjat visa sig mellan stad och land, skulle väsent-ligen befordras, om man icke upprepade dessa försök att rubba den nu till städerna utgående tolagsersättningen. Staten skulle deraf icke hafva någon fördel, och det skulle endast vara till skada för de nä-ringar, som ännu icke äro i full visshet om, hvilka fördelar genom skyddssystemet kunna dem tillskyndas. Jag hemställer därför, mine herrar, om icke den föregående långa motiveringen kan anses inne-bära tillräckliga grunder för en berättigad önskan å min sida, att föreliggande förslag icke nu måtte röna ett bättre öde än vid före-gående tillfällen, då motioner i ämnet väckts, och om icke rättast vore att besluta ett afslag på en skrivelse i sådant syfte, som den förevarande.

Jag anhåller därför om proposition på afslag å statsutskottets hemställan.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag har i denna fråga röstat med majoriteten i statsutskottet, men jag förordar vis-serligen icke aflåtandet af en skrivelse i sådant syfte, att icke stä-derna skulle få ersättning och det fullt upp. Det är icke ensamt på grund af min öfvertygelse om det riktiga i en reglering af tolags-ersättningen och ett ordnande af tullinkomsterna, så att vi finge den ograverade till statsverket, som jag tillstyrker den nu föreslagna skrifvelsen; jag är på samma gång öfvertygad, att det icke är med städernas fördel förenligt, att deras inkomster äro beroende på och vexlande i samma mån som tullbevillningen. Nu äro städerna mycket intresserade i att tullen stiger och hafva således icke någon orsak att beklaga sig öfver det rådande systemet, men ett omslag kan in-träffa; vi kunna åter få frihandel, som medför sjunkande tullar och minskade inkomster för städerna, och ett sådant beroende tror jag hvarken för staten eller städerna är fördelaktigt. Bättre vore då, att saken på en gång reglerades genom en ordentlig ersättning till stä-derna, samt att kronan åtog sig ansvaret för de åtskilliga städer nu

tillkommande åligganden. Jag står med ett ord på samma standpunkt i denna fråga som skatteregeringskomitén, hvilken i sitt 1883 den 9 maj afgifna utlåtande föreslår

“att den åt stapelstäder i allmänhet förunnade tolagsersättning eller andel af tullmedel skulle till statsverket indragas;

att staten samtidigt skulle öfvertaga bestridandet af alla de kostnader, som förut ålegat städerna med hänsyn till tullverket, ständigt inqvartering och aflöning af rådbusrätt samt de tjänstebefattningar, som afsåge statsändamål i öfrigt och motsvarade sådana, som på landsbygden bekostades af statsmedel;

att de af denna anordning betingade ändringar i städernas finansiella förhållanden skulle utjemnas genom differensernas fördelning på viss längre tidsföljd:

att staten skulle inlösa de byggnader och inventarier, städerna för ofvan nämnda statsändamål anskaffat; samt

att, i händelse dessa hufvudgrunder godkändes, den slutliga regleringen för hvarje särskild stad skulle föregås af en noggrann undersökning af de förhållanden, som i hvarje fall på frågans rätta lösning kunde utöfva inflytande.“

Det är visserligen sant, att frågan är under behandling hos Kongl. Maj:t sedan fem år tillbaka, men då vi hittills icke sett något resultat deraf, torde det icke vara obefogadt att nu ingå med en skrivelse i ämnet, isynnerhet som frågan är af den beskaffenhet, att den oupphörligen kommer igen.

Jag anhåller således om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Bennich: Den förevarande frågan har en mycket djupare och allvarligare betydelse än af en ren penningfråga. Den reglerades 1857 genom ett verkligt aftal eller ett kontrakt mellan staten och städerna. Dessa hade före denna tid genom sina privilegier sig tillförsäkrad en tolagsafgift, som uppbars enligt olika grunder inom hvarje stad på grund af taxor, som af Kongl. Maj:t fastställdes, och denna tolag skulle utgå för mycket olika ändamål i de särskilda städerna; det fans inqvarteringstolag, fattigvårdstolag o. s. v. Och skulle städerna med dessa medel underhålla magistraten samt en massa för rörelsen och industrien erforderliga anordningar. Under tiden före 1857 uppgick tolagsinkomsten i medeltal, om jag minnes rätt, till $8\frac{1}{2}$ procent af tulluppbörden. Vid den reglering, som uppgjordes med städerna, afstodo dessa från sin med rörelsens utveckling fortgående inkomst, motsvarande, såsom jag redan nämnt, omkring $8\frac{1}{2}$ procent af tulluppbörden, och åtnöjde sig med en ersättning i mån af den stigande tulluppbörden, motsvarande allenast 5 procent deraf. Här är således ett aftal träffadt mellan staten och städerna. Städerna afstodo från sin privilegierade tolagsinkomst och fingo för all framtid en ned-satt bestämd ersättning af tullmedel. Jag tror, att åtminstone icke denna kammare har benägenhet att rubba så beskaffade aftal, och vid föregående tillfällen, då denna fråga varit före i Riksdagen, har jag efter min förmåga sökt att värja oss för en dylik kränkning af träffade aftal.

Ifrågasatt kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen.
(Forts.)

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolagsersätt-
ningen.
(Forts.)*

Jag ber nu att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, huru det i praktiken komme att slå sig ut, om staten skulle åtaga sig de skyldigheter, som städerna för närvarande hafva att fullgöra mot åtnjutande af tolagsersättningen. Vi skulle här i Riksdagen få börja diskutera om den eller den hamnbyggnaden i den eller den staden skulle utföras eller icke; vi skulle få granska och bestämma lönebeloppen till städernas magistrater; staten skulle få öfvertaga byggandet och underhållet af en massa hus, och hvarje sådan byggnadsfråga skulle bringas under Riksdagens pröfning. Jag hemställer, om vi icke då hoppade ur askan i elden, och för hvad ändamål? Icke blefve det någon behållning för staten, icke någon vinst. Jag fruktar, att det snarare blefve en betydande förlust. Helt annat är förhållandet, då hvarje kommun vårdar sig om sina intressen och med största möjliga sparsamhet ordnar sina företag, mot om staten skulle öfvertaga alla dessa angelägenheter. Först hade vi då pröfningen hos Riksdagen af de olika frågorna, och sedermera komme kontrollen, huru arbetsföretag m. m., som af statsmedel skulle bestridas, blifvit utförda, och om medlen blifvit rätt använda. Jag skulle beklaga statsutskottet och statsrevisorerna, och i första och sista rummet skulle jag beklaga Riksdagen, om den åtog sig dessa städernas förvaltningsbestyr. För min del kan jag således icke finna annat, än att både rättsliga och praktiska förhållanden skarpt tala mot ett upphäfvande af de anordningar som för närvarande ega rum i afseende på tolagsersättningen, och att alla omständigheter tala mot ett aflåtande af en skrivelse så beskaffad som den nu föreslagna, och hvilken annan skrivelse som helst som går i riktning af att rubba träffade och hittills aktade aftal. Jag yrkar afslag.

Herr Casparsson: Såsom kammaren behagade finna, har jag icke deltagit i behandlingen inom utskottet af föreliggande fråga, och hade jag varit närvarande skulle jag förvisso icke hafva biträdt en skrivelse, sådan den nu föreslagits. Utom hvad föregående talare nämnt, vill jag erinra, att 1880 års minister, som i allmänhet icke var rädd att inlåta sig med svårlösta frågor, och på hvars program äfven lösningen af denna fråga stod, dock aldrig vågade efter inhemtande af vederbörandes yttrande framlägga densamma inför Riksdagen. Det är så mycket mer betydelsefullt, som ministerns främsta man förut väckt motion just om borttagande eller aflösning af i fråga varande ersättning. Att Riksdagen nu skulle upptaga densamma på grund af enskild motion och uppröra denna tvistefråga mellan stad och land, tror jag vore föga välbetänkt, hvarför jag på de skäl, som af de föregående talarne blifvit anförda, ber att få yrka afslag.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag har visst icke väntat att detta förslag nu skall vinna Riksdagens bifall, men, då jag alltid omfattat denna fråga med verkligt intresse, ber jag att nu få yttra några ord. Hvad herr Bennichs yttrande i afseende å frågans privilegii natur beträffar, ber jag endast få erinra att dylika privilegier icke äro oomkullrunkliga och att i detta fall deras egenskap åtmin-

stone minst sagd är omtvistad. Jag vill visst icke yttra mig afgörande härom, men saken är dock långt i från deciderad.

Att staten skulle underhålla alla de byggnader, städerna för detta ändamål anskaffat, har man icke lemnat opåaktadt och att staten skulle aflöna städernas magistrater och rådstufvurätter i likhet med andra domare, anser jag vara en bestämd fördel.

Att städernas domstolar på samma sätt som öfriga domstolar komma direkte under statens vård anser jag sålunda vara riktigt.

Frågan om byggnadernas öfvertagande anser jag icke för närvarande behöfva diskuteras.

Huru det nu än må vara, så är frågan dock visst icke olöslig och är den också beroende på kompromisser och kontrakt, så måste väl dessa kontrakt kunna förändras. Jag minnes icke huru dessa kontrakt äro skrifna, men så måtte de väl ej vara affattade att de innehålla förbud mot alla nya underhandlingar.

Jag vill nu icke framställa något yrkande, emedan jag inser att det ej skulle tjena till något, men säkert är att, om frågan nu också denna gång faller, så kommer den igen ända tills den en gång blir löst, ty den tillhör sådana frågor som icke kunna falla.

Friherre Barnekow: Vi äro nu åter inne på en gammal stridsfråga och, då jag varit med derom förut, kan jag ej underlåta att äfven nu deltaga i diskussionen härom.

En talare har uttalat den åsigten att i fråga varande tolagsersättning skulle vara grundad på kontrakt eller öfverenskommelse mellan staten och städerna och att den af sådan anledning icke kunde rubbas, men, mine herrar, huru gjorde man år 1809 med rust- och rothållarekontrakten — jag ber om ursäkt att jag nu vidrör denna fråga?

Dessa rust- och rothållare hade äfven kontrakt med staten att de skulle slippa beväringsskyldigheten, men det oakadt beslöt Riksdagen att de skulle deltaga i denna beväringsskyldighet.

Hvad beträffar den antydning en föregående talare gjorde derom att staten skulle blifva tvungen att bygga kajer m. fl. byggnader, så instämmer jag med den siste ärade talaren deruti att detta icke kan vara någon svårighet, emedan man möjligen kan ersätta städerna härför. Om jag icke misstager mig, var det samme talare som omnämnde, att det var en regering som var mycket djerf, men det oakadt icke vågade framkomma med ett dylikt förslag. Ja, mine herrar, det tycks vara besvärligt att inom Första Kammaren inlåta sig på något dylikt. Jag har en gång varit i ett sådant predikament, nemligen då vi första gången skulle röra vid bränvinsmedlen och jag minnes väl, huru det då surrade rundt omkring mig — jag fick ensam försvara mig mot alla stadsrepresentanterna. Det gick visserligen icke den gången, men året efteråt gick frågan igenom. På samma sätt kommer det nog också att gå i fråga om aflösning af tolagsersättningen och nog kommer det att surra här i kammaren till att börja med, det är alldeles säkert. Jag står fortfarande på den ståndpunkten, att jag anser såväl bränvinsmedlen som tolagsersättningen vara statsmedel och just derför att jag betraktar dem såsom sådana,

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolagsersätt-
ningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolagsersätt-
ningen.
(Forts.)*

anser jag att staten om möjligt bör taga hand om dem. Icke heller kan jag tro att staten, såsom också sagts, skulle förlora på att öfvertaga tolagsmedlen, ty då skulle icke de, som nu uppbära dessa medel, vara så angelägna att behålla dem. Just att städerna äro så angelägna att behålla tolagsmedlen gifver mig stöd för den uppfattningen att de utgöra en ganska stor inkomst. Ett annat förhållande, hvarpå man fästat uppmärksamheten, är att dessa inkomster falla ojemnt, så att den ena staden kan få stora, den andra små inkomster af tolagsmedlen, och att en utjemning i detta afseende bör ske, borde vi alla vara öfverens om.

Den förste talaren, som yttrade sig i denna fråga, talade om den skadliga inverkan ett dylikt beslut skulle utöfva på sjöfarten, men det tror jag icke är farligt. En talare på kristianstadsbänken sade, då det var fråga om tullar, att, om vi pålade tullar, skulle sjöfarten gå under, och likväl har aldrig sjöfarten varit så bra som nu, och jag vet ej hvarför sjöfarten skulle komma att lida derpå att staten i sin helhet öfvertog tolagen.

Jag gillar i alla hänseenden den föreslagna skrifvelsen, ty jag tror verkligen att det behöfves en utredning, innan man fattar sitt beslut i en sådan fråga som denna. Jag skall därför bedja få yrka bifall till den föreslagna skrifvelsen och skall icke upptaga tiden vidare, ty det tror jag icke tjenar mycket till, då vi väl alla redan äro deciderade.

Herr Forssman: Det har här redan blifvit erinradt att tolagsersättningen är en gammal rättighet tillkommande städerna. Den är särskildt hvad Stockholm beträffar tillförsäkrad genom privilegier, utfärdade af drottning Kristina, och är sedermera bekräftad under senare tider genom en mängd kongl. bref och resolutioner. Det är äfven erinradt derom att denna skatt, som utgick med olika belopp i olika städer och till olika ändamål i senare tider blifvit reglerad, och att den reglering, som företogs år 1857, var afsedd att utgöra en definitiv reglering, ty i den skrifvelse, hvaruti 1853—1854 års Riksdag begärde regleringen hette det, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, som för *slutlig* lösning af frågan om tolagsersättningen kunde vara lämplig. Det var sålunda meningen, att regleringen skulle vara slutlig. Till följd af denna rikets ständers skrifvelse tillsattes en komité, som utarbetade förslag till frågans lösning, och på detta förslag grundades sedermera 1857 års förordning om tolagsersättningens reglerande. Om man nu också icke vill godkänna, att detta är en rättighet af privilegii natur, tillförsäkrad städerna af gammalt, och att den därför bör respekteras, så är dock sättet för denna skatts utgående och dess belopp så nyligen reglerad som år 1857 och man afsåg då en definitiv reglering. Hvarför skall då frågan nu åter upptagas, och hvilka skäl har man väl anført därför? Man har talat om, att tolagsersättningarna stigit; men de bördor, hvilka åligga de städer, som förmedla den utländska handeln, hafva också stigit.

En ärad talare yttrade, att det vore alldeles tydligt att städerna

hade fördel af tolagen; ty i annat fall skulle de icke kämpa så ifrigt, för att få behålla dem. Det är klart att det är fördelaktigare att behålla en sådan inkomst än att förlora den; men därför att städerna visa sig angelägna att behålla tolagen i sin nuvarande form, får man väl icke sluta till att den innebär en oberättigad vinst. Väl veta städernas invånare hvartill en reglering syftar, nemligen icke att tillförsäkra dem en tryggad inkomst, utan tvärt om att kringskära dem så, att den tunga de hafva att draga för den utrikes handeln blir ytterligare mera känbar än förut.

Hvarken ur rättslig eller praktisk synpunkt finnes skäl att för närvarande röra vid frågan om tolagsersättningarna: men allra olyckligast skulle vara, om Riksdagen nu bifölle det förslag här föreligger, sådant som det är formuleradt; ty utskottets kläm innebär att tolagen skulle regleras *eller upphöra*. Hvad vill upphörande här säga? Är det meningen, att man helt enkelt skall stryka ut tolagen? Visserligen kan statsutskottet hänvisa till sin motivering, och jag förmodar att utskottet också gör det, men det är många gånger förut i denna kammare sagdt, att statsutskottets motiveringar icke hafva mycket att betyda, och så tror jag också är händelsen i fråga om detta utlåtande. Jag är fullt förvissad, att i händelse Riksdagen lemnade bifall till utskottets hemställan, skulle en följd af framställningar i motionsväg oupphörligen komma att upprepas. Man skulle vara angelägen att inskräpa lydelsen af det fattade beslutet utan att ihågkomma motiveeringen. Då jag således anser, att ett Riksdagens beslut framför allt bör vara så affattadt, att man icke deri kan inlägga annan mening än med beslutet afses, utgör äfven detta ett hinder för mig att lemna bifall till utskottets hemställan, på hvilken jag sålunda anhåller om afslag.

Herr Wærn: Jag skall icke nu öka antalet af de skäl som af herr Bennich framförts, och hvilka jag anser böra tillräckligt inverka på kammaren i denna fråga, men, då ett par talare här sagt att de icke vilja beröfva städerna deras inkomster, utan ersätta dem för tolagen en gång för alla med en viss summa, ber jag få påpeka att det just är detta, som icke är möjligt och som skulle vara ytterst opraktiskt. Det förhåller sig nemligen så, att såväl rörelsens stegring som förtullningarnes mängd måste högst betydligt inverka på städernas anslag till byggande och underhåll af deras tullhus m. m. Jag frågade nyligen en representant för Göteborgs stad inom Riksdagens Andra Kammare härom och denne, som är medlem af Göteborgs stadsfullmäktige, upplyste mig då, att, med anledning af de nya tullsatserna föreligger nu inom stadsfullmäktige till afgörande vid nästa sammanträde fråga om ett anslag af omkring 100,000 kronor för utvidgande af packhuset i Göteborg. Sådana frågor skola naturligtvis ofta förekomma, och om Riksdagen då enligt desse talares åsigt om det rätta bestämt ersättningen för mistadt tolag till en viss summa, skall antingen anslaget blifva otillräckligt, eller också skall Riksdagen i särskilda fall afgöra om den och den staden behöfver så och så mycket till sina byggnader.

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolagsersätt-
ningen
(Forts.)*

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolagsersätt-
ningen.
(Forts.)*

Det är såsom en talare yttrade, ytterst svårt att afgöra i hvarje särskildt fall. Nu hafva städerna komitéer och styrelser, som med största omsorg utföra förekommande arbeten och anslagen räcka nu mera nästan blott jemnt till. Det finnes ännu städer som efter gammalt hafva rätt att använda en del af tolagsersättningen till sina magistrater men anslagen till dem äro bestämda, och städerna göra i sanning på tolagen ingen vinst af penningar, som kunna användas till hvad helst de behaga. Från alla städer insändas årligen till kommerskollegium berättelser om erhållna belopp och uppgifter på huru medlen disponerats, och de äro således underkastade kontroll öfver deras behöriga användning. Man kan genom de föreslagna åtgärderna ej åstadkomma bättre ordning, än som nu följes, utan blott ställa till mycket oreda och förorsaka många slitningar mellan stad och land, och af dessa skäl anhåller jag om afslag å utskottets förslag.

Grefve Sparre: Då endast en af statsutskottets ledamöter uppträd till försvar för utskottets förslag, anhåller jag att få yttra några ord. Jag ber då först få meddela kammaren, att det förslag till kläm, jag tog mig friheten föreslå, icke är lika med den kläm, som sedermera blef utskottets.

Det var nemligen två ord i utskottets kläm, som icke ingick i mitt förslag, nemligen orden "upphörande eller". Jag föreslog nemligen "att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, till Riksdagen afgifva förslag till reglering "af den till rikets stapelstäder utgående tolagsersättningen."

De omnämnda orden tillades sedermera under öfverläggningen i utskottet. Då jag likväl icke anmälde min reservation mot utskottets beslut, var det därför, att utskottet i sin motivering ganska tydligt uttalat hvad det menade med ordet »*upphörande*».

Utskottet uttalar sig nemligen om de olika förslag för frågans lösning som blifvit föreslagna antingen genom att kapitalisera tolagsersättningen och betala beloppet en gång för alla, eller att den skulle försvinna derigenom, att staten öfvertog vissa förbindelser, som nu åligga städerna och då såsom utskottet säger "vare sig fråga är om tolagsersättningens reglering eller dess upphörande på grund af åtgärder i nu antydda syften", har utskottet sålunda i sin motivering tydligt förklarat hvad det menade med ordet "upphörande", och jag kände mig tillfredsställd dermed.

Vidare förekomma äfvenledes i motiveringen orden: "och torde härigenom såväl stapelstädernas som statens välförstådda intresse komma att främjas." Detta kunde icke stå der, om ej meningen vore att regleringen skulle ske så att den icke skadade städernas intresse.

Af dessa skäl ansåg jag mig böra förena mig om det slut, hvartill utskottet kommit, och jag gjorde detta så mycket hellre som en reservation i denna punkt skulle gifvit en helt annan karakter åt uttrycket än jag anser det hafva.

Nu säger man att detta står blott i utskottets motivering och att den icke har något att betyda. Den betyder likväl så mycket att

om Riksdagen bifaller utskottets förslag, så blir det just denna motivering som ingår i skrifvelsen och utgör hufvudsakligen skrifvelsen.

Hvad sjelfva saken beträffar, kan jag icke tro det vara riktigt välbetänkt, att skjuta undan sådana frågor som dessa, i hvilkas natur måste ligga att de återkomma. Jag tror för min del att det är vida bättre att i tid taga dessa stora svärlösta frågor om hand och söka komma till ett resultat så snart som möjligt, än att skjuta upp dem till en oviss framtid. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att i dessa tolagsersättningar ligga en hel mängd gamla bestämmelser, som icke längre böra bibehållas.

Det nämndes t. ex. af en föregående talare att bland tolagsersättningar ingå bland annat inqvarteringstolag med omkring $\frac{1}{3}$ af hela tolagsersättningens belopp, såsom det utgår till Stockholms stads kassa. Stockholms stads kassa betalar åter ut inqvarteringsersättning jemte servispennningar till officerare i stockholm, och här garnisonerad trupp, dock icke helt och hållet, enär äfven statsverket bidrager härtill. Jag frågar då hvartill en sådan omgång tjenar? Vore det då icke bättre, att Stockholms stad hade mindre tolagsersättning och att staten till fullo bestred utgifterna för garnisonsofficerarnes inqvartering samt servismedel för truppen.

Vidare nämnde samme talare bland dessa tolagsbelopp en post, som kallas fattigvårdstolag. Af denna del af tolagen disponerar staden endast omkring $\frac{1}{4}$, resten utgår till allmänna barnhuset och Danviks hospital. Hvertill tjenar väl en dylik omväg och hvarför icke, då barnhuset t. ex. har statsanslag dessutom äfven direkte anvisa dessa medel?

Vidare kan jag icke underlåta att betona i likhet med föregående talare, att jag tror att det icke skulle vara af ringa intresse, om staten öfvertog en del utgifter, som nu hvila på städerna, jag menar afgifterna till aflönande af deras jurisdiktion. Jag kan icke tro det vara lämpligt att förfara på annat sätt med aflöningen för städernas jurisdiktion än med landets, ej heller att tillsätta deras magistrater på annat sätt än som för domare på landet eger rum.

Jag är för min del öfvertygad att, huru fördelaktigt dessa val än hittills i allmänhet utfallit, kan man likväl i en framtid tänka sig förhållanden, som göra det nuvarande sättet för tillsättning af dessa tjänstemän mindre lämpligt. Jag kan icke finna annat än att tolagsfrågan, som år 1857 erhöi en viss lösning, slutligen bör afgöras så fort som möjligt och ber dervid få uttala samma ord, som en talare här nyss: "jag önskar icke detta för att på något sätt hårdhänt behandla städerna, utan därför att jag anser det vara af vigt för såväl städerna som staten att en så vigtig och gammal fråga slutligen blir löst." Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Man må hafva hvilka åsigtter man vill om det berättigade i dessa tolagsersättningar till rikets stapelstäder, så kan man väl dock icke förena sig om en skrifvelse, som i sin kläm innehåller en begäran att Kongl. Maj:t, utan vidare, skall framlägga förslag om upphörande af denna ersättning. Visserligen har den siste

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösnig af
tolagsersätt-
ningen.
(Forts.)*

Ifrågasatt kapitalisering och af lösning af tolagsersättningen.
(Forts.)

talaren sökt visa att genom motiveringen undanröjdes den farhåga, som genom uttrycket i klämman framkallades, men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att motiveringar, likasom domskäl icke vinna laga kraft, utan att det är endast klämman som har betydelse. Hvilka åsikter man sålunda än må ha i sjelfva frågan, kan jag dock icke finna att man kan antaga en skrifvelse med sådant innehåll, som denna.

Den siste talaren yttrade att det skulle vara så särdeles lyckligt om denna fråga snart blefve löst och framdrog åtskilliga exempel för att bestyrka detta, men jag tillåter mig att i afseende å den af honom omnämnda s. k. inqvarterings- och fattigvårdstolag fråga om någonsin den ringaste olägenhet försports af tolagsersättningens användande till sådant ändamål. Jag har åtminstone aldrig hört något sådant och tror icke heller att häruti kan ligga något verkligt skäl för ändring af nuvarande förhållande. Hvad särskildt angår det gagneliga, som skulle ligga deri att staten skulle aflöna städernas magistrater, så får jag säga att jag instämmer med herr Bennich deri, att jag skulle anse det såsom en stor olägenhet, om icke städerna sjelfva finge ordna sina magistrater såsom de kunde finna lämpligast och, hvad jag med bestämdhet tror mig kunna säga, är att detta skulle blifva ofantligt dyrt för staten.

Jag vill nu icke upptaga tiden i afseende på det rättsliga uti att beröfva städerna tolagen, ty i detta afseende hafva herrar Bennich och Forssman med kraftiga skäl visat att det icke går an att alltför lättvindigt behandla frågor, som ytterst hvilat på privilegier och öfverenskommelser mellan staten och städerna.

På grund af de skäl, skrifvelsens formulering innehåller, ber jag få yrka afslag å utskottets förslag.

Herr Beijer: Jemte det jag får tillkännagifva att jag i alla delar ansluter mig till herr Bennichs yrkande om afslag å denna fråga, tror jag mig likvisst böra fästa uppmärksamheten på det förhållande rörande tolagsersättningen, att den, enligt min åsigt, för att vara rättvis och billig, måste rättas efter tulluppbörden, som representerar rörelsens storlek. Det vore väl sant att om städerna blefvo genom godtgörelse af allmänna medel till fullo ersatta för hvad de mistat, för det är, då bestämmelsen gjordes, vore allt väl bestämdt: men då i samma mån rörelsen tillväxer, ökas också de kostnader, till hvilkas bestridande tolagen är ämnad lemna bidrag, så att städerna aldrig blifva ersatta riktigt förr, än de få ersättning i förhållande till tullintraderna. Om man nu i år har en viss fix summa, kan rörelsen om t. ex. tio år härefter vara fördubblad och följaktligen alla dermed förenade kostnader ökade. Jag vill som exempel taga det samhälle jag representerar, nemligen Malmö. När tolagen reglerades 1857 lades 14,000 riksdaler till grund för ersättningen, hvilket utgjorde medeltalet af 5 års tolagsavgift (hvilken i Malmö var ovanligt låg). Tullinkomsterna voro nämnda år omkring 300,000 riksdaler. Nu uppgå de till 3,000,000 kronor. Hade nu icke de 5 procenten af de ökade tullinkomsterna tillkommit, hade det varit ett olyckligt förhållande.

Skall det nu bestämmas en viss affösningssumma, så räcker den sannolikt ej till om 10 år. Lika med herr Bennich får jag säga, att det vore olyckligt, om man toge ifrån städerna denna magt att ordna sina handelsförhållanden, så att de skulle blifva föremål för Riksdagens pröfning; ty städerna känna sjelfva bäst sina behof och sättet för dessas afhjelpande. Nu säger man: denna fråga kommer igen för hvarje riksdag. Det är mycket möjligt, åtminstone så länge till dess man lär känna och inse, hvem som har största fördelen af tolagen, producenterna eller städerna. Hvem är det väl som vinner på att lastnings- och lossningskostnaderna för kreatur, spannmål och alla öfriga landtmannaprodukter blifva billigare, om ej den som säljer dem, eller den som producerar dem. Om det arrangeras så, att städerna finge en viss, fixerad summa, som ej räcker till, hvad blir då att göra? Jo, då nödgas man höja hamnafgifterna. Hvad man mister på ena hållet måste man taga igen på det andra.

Jag har endast velat anföra detta och yrkar afslag å motionen.

Grefve Strömfelt: Om jag någonsin stått, såsom man säger, "på glödande kol" vid fattande af min mening i någon fråga, har det för visso varit i denna; på glödande kol, då jag, å ena sidan ser, hvartill utskottets förslag syftar, nemligen att Riksdagen hos Kongl. Maj:t ville begära, att Kongl. Maj:t täcktes afgifva förslag till tolagens "upphörande", d. v. s. strykande, utan vidare, af ett privilegium, och jag, å andra sidan, fäster mig vid uttrycket "reglering af den till rikets stapelstäder utgående tolagsersättningen".

Jag skulle icke haft något synnerligt att anmärka mot skrifvelsen, om den blott afsett en verklig *för all framtid bestående* reglering, derom städerna blifvit hörda i afseende å deras nu innehafvande rättigheter. Men dess bättre för mig — glödens brännande kraft upphörde i samma stund, jag hörde de framstående ledamöterna af denna kammare, friherrarna Leijonhufvuds och Barnekows åsigt om hvad reglering här betyder. Af dessa herrars anförande framgick alldeles otvetydigt att reglering betyder ett kontrakt mellan staten å ena, samt korporationer eller enskilda, å andra sidan, som när som helst kan upphävas för att icke vidare vara gällande. En *sådan* reglering vill jag för min del icke alls vara med om.

Dessutom hörde jag äfven, som jag tror från samma ärade talare, huru de tänkt sig, att en reglering med affösning af vissa städernas skyldigheter skulle tillgå. Jo, den skulle tillgå så, att staten behöll de onera, som den fann för sig lämpliga att behålla, såsom affösning åt rådstufvurätternas ledamöter m. m., men vissa andra, ej direkt namngifna, skulle städerna behålla qvar mot kapitalisering af sådant onus.

Hvad innebär nu detta? Jo, att för staten obehväma onera skulle städerna bibehålla efter kapitalisering af besvären *vid den tidpunkt, då regleringen sker*. Och hvad blir följden deraf? Jo, att städerna få en minimiersättning för att i framtiden få vidkännas mångdubbelt större onera, än dem nu åligga.

Det är nemligen påtagligt, att, i samma mån som affärer, sjöfart

Ifrågasatt kapitalisering och affösning af tolagsersättningen.
(Forts.)

Ifrågasatt kapitalisering och aflysning af tolagsersättningen.
(Forts.)

och handelsförhållanden ökas, i samma mån ökas jemväl kostnaderna för underhåll af sådana arbeten, för hvilka tolagen utgår såsom ersättning. Då finner jag den nuvarande tolagsersättningen vida rättvisare.

Jag kan ej biträda ett förslag, som afser en reglering så litet bindande, att man redan vid förslagets afgifvande öppet tillkännagifver, att detta kan när som helst ändras. Har det förelegat ett förslag, deruti man tydligt uttryckt att detsamma skulle gälla för all framtid, då kunde jag möjligen hafva blifvit villrådig. Nu tackar jag för den upplysning jag fått och yrkar för min del afslag.

Herr Bergström: Sedan urgamla tider hafva Sveriges stapelstäder varit i åtnjutande af åtskilliga inkomstgifvande rättigheter. Bland de viktigaste af dessa var den forna tolagen. Det ligger i öppen dag, att om städerna fortfarande fått vara i åtnjutande af tolag, skulle inkomsterna af densamma ökas i samma mån, som rörelsen i städerna tillväxte. Tillökningen i tolagen, skulle ock beredd stapelstäderna större fördelar än ökningen i den ersättningen, hvilken, såsom vederlag för tolagen, tillkommer dem af tullmedlen. Utskottets förnämsta skäl för hemställan att aflåta en sådan skrifvelse, som utskottet föreslår är, att "äfven om kostnaderna för fullgörandet af de åligganden, som med tolagsersättningens åtnjutande vore förbundna, i följd af att rörelsens tillväxt ökats, hade dock denna ökning ofta icke gått i jemnbredd med tolagsersättningens, hvilket förhållande utan tvifvel gafve anledning att öfverväga, huruvida icke en ny tolagsreglering kunde vara af behovet påkallad".

Jag tror för visso, att utskottet saknat fakta för ett sådant yttrande. Det torde förhålla sig tvärt om, d. v. s. så, att tillväxten af tolagsersättningen ingalunda hållit jemna steg med tillväxten i de utgifter, för hvilkas bestridande stapelstäderna haft rättighet att uppbära tolag. Deremot, om städerna fortfarande fått vara i besittning af rätten att uppbära tolag, hade ökningen af denna möjligen förslagit att betäcka tillökningen i utgifter.

Det var af många anledningar önskligt att få en reglering af denna tolag. På somliga ställen uppgick den till ganska höga, på andra till jemförelsevis små belopp. Detta förryckte den allmänna rörelsens gång. Det var uppenbart att sjöfarten och importen drog sig till stapelstäder, der tolagen var läg. Det var därför välbetänt af regeringen att föreslå medel till ett utjemnande i detta afseende, så att ej rörelsens naturliga gång förrycktes. Också var det en betydande statsman, som genomförde denna reglering. Men, låtom oss väl lägga märke dertill, den ästadkoms endast genom samtycke af alla de stapelstäder, hvilka åtnjöto dessa inkomstgifvande rättigheter. Ifrågavarande reglering har alltså, såsom en talare också nyss antyde, fullständigt karakteren af kontrakt emellan staten och dessa städer. Till min förvåning hörde jag, att friherre Leijonhufvud hade en motsatt uppfattning. Han sade sig icke kunna antaga, att, om regleringen vore ett kontrakt, detta vore så enfaldigt affattadt, att icke staten skulle kunna uppsäga kontraktet. Enligt min mening är det deremot

kännetecknande för ett kontrakt, att det ej utan båda kontrahenternas medgifvande kan häfvas. Jag kan ej tro att friherre Leijonhufvud ansåg att, därför att eller då staten vore den ene kontrahenten, staten skulle vara så mäktig, att han kunde ensidigt säga upp hvilket kontrakt som helst och när som helst. Vore förhållandet så, vågade väl ingen kontrahera med staten.

Han bestred vidare, att rättigheten till tolag vore af privilegii natur. Det skulle blifva mycket vidlyftigt att undersöka de förhållanden under hvilka och de urkunder, hvari hvarje särskild tolagsafgift försumrats. För sådant ändamål erfordrades att hafva tillgång till städernas privilegier och de kongl. resolutioner, som äro särskildt utfärdade angående dessa ämnen. Men jag har från biblioteket låtit hemta och håller här i min hand Flintbergs bok "städernas inkomster af tolag m. m." och hvar helst jag slår upp i denna bok, finner jag hvad angår tolagen uttrycken "privilegium", "privilegierad" o. s. v., och jag skulle tro, att den benämning, som lagstiftaren sjelf gifvit en viss rättighet, måste vara afgörande för frågan, huru vida samma rättighet har privilegii natur eller icke. Dessa privilegier voro ståndsprivilegier, hvilka 1809 års regeringsform förlänade grundlagsskydd. Den innehåller nemligen, som kammaren erinrat sig, att riksståndens privilegier icke fingo ändras utan bifall af alla stånden, särskildt det stånd, om hvars privilegier fråga var. Då stapelstäderna 1857 gingo in på det aftal, hvarigenom de afhände sig ståndsprivilegier mot betingad ersättning, lefde de i den föreställningen att tro och loften skulle hållas och litade på grundlagens skydd samt voro i öfrigt förvissade att borgarståndet icke skulle eftergifva sina privilegier. Den nu gällande regeringsformen förklarar i 114 §, att de forna riksståndens privilegier, förmåner och rättigheter skola, der de ej egt oskiljaktigt sammanhang med den stånden först tillkommande representationsrätt och således med denna upphört, fortfarande gälla. Om dessa privilegier heter det i nämnda § vidare: "ej må ändring eller upphäfvande deraf ske, utan genom Konungens och Riksdagens sammanstående beslut och med bifall, om frågan rörer ridderskapets och adelns eller presterskapets privilegier, förmåner, rättigheter eller friheter, i förra fallet af ridderskapet och adeln samt i det senare af allmänt kyrkomöte."

Borgare- och bondestånden voro icke i den lyckliga ställning, som de tvenne högre stånden: ty dessa hade eller fingo hvardera sin representation, hvars samtycke erfordrades, då det gälde ändring i deras privilegier. Men jag är säker om att denna kammare ändock respekterar en reglering, som är och till karakteren icke kan vara annat än ett kontrakt.

För min del är jag fullkomligt oemottaglig för alla dessa antydningar om, att i fall vi ej nu söka lösa denna fråga, kommer det att en gång ske på ett våldsammare sätt; deraf låter jag icke skrämma mig, så mycket mindre, som jag är öfvertygad om att representationen alltid skall iakttaga måtta och hofsamhet samt ej göra annat, än hvad som är rätt och billigt. Det är på dessa grunder, och då jag

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolagsersätt-
ningen.
(Forts.)*

Ifrågasatt kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen.
(Forts.)

icke tror att en reglering i skatteregleringskomiténs syfte skulle le till något godt och nyttigt, som jag yrkar afslag å skrivelsen.

Till och med 1880 års regering, hvilken lät utarbета förslag till aflösning af tolagsersättningen, betraktade frågan derom såsom en fråga, hvilken berodde på stapelstädernas medgifvande. Åtminstone blefvo de hörda öfver förslaget. Jag är säker på, att ej heller den nu varande regering komme att handla i frågan under andra förhållanden, än att stapelstäderna gifve sitt samtycke till regleringen. Det var med stora betänkligheter, som stapelstäderna samtyckte till förra regleringen. Och nu, sedan de fått erfarenhet, huru flera gånger inom Riksdagen ifrågasatts, att man icke behöfver räkna så noga med stapelstädernas på tro och lofven grundade rätt till öfverenskommen tolagsersättning torde de tänka, att det är bäst att behålla hvad man har.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten på att, fastän regeringen hade laglig befogenhet och anledning att då Vadstena och Vesterås fingo stapelstadsrätt tillerkänna dem, i stället för tolag, vederlag af tullmedlen, sådant vederlag eller ersättning likväl icke tillades dem. Det synes således på senare tiden hafva blifvit regeringens grundsats att icke tillerkänna nyblifna stapelstäder någon ersättning för de skyldigheter, hvilka åläggas dem i och med detsamma de undfå stapelrätt.

Jag instämmer med dem, som yrkat afslag å statsutskottets hemställan.

Herr Dickson: Jemte det att jag fullkomligt instämmer med alla de föregående talare, hvilka yrkat afslag å utskottet hemställan, ber jag att med ett par ord få framhålla en omständighet, som ej blifvit vidrörd, men som gör att jag för min del principiellt måste motsätta mig den ifrågasatta regleringen d. v. s. att staten skulle öfvertaga de åligganden, hvilka nu i följd af tolagen tillkomma kommunerna, och det är, att ett sådant steg skulle i högst väsentlig mån iuskränka städernas avtonomi, hvarpå jag tror att den ifrågasatta regleringen, derest den komme till stånd, skulle utöfva ett lika stort, som vådligt inflytande. Tager man bort den magt, städerna hafva öfver lagskipningen och förvaltningen inom sig och lägger densamma i regeringens händer, skulle det komma att uti sådan grad minska det nu i våra städer allmänhet rådande intresset för de kommunala angelägenheterna, att jag tror, det en sådan åtgärd skulle vara ganska olycklig.

På dessa skäl anhåller äfven jag att få yrka afslag.

Herr Königsfeldt: Jag vill blott påpeka att jag inom utskottet yrkade att ordet "upphöra" skulle ur klämman utgå, utan att det lyckades mig att därför vinna något understöd.

Något yrkande vill jag ej framställa, då jag ej vill yrka bifall till utskottets förslag oförändradt och icke heller afslag å motionen. och att yrka bifall till utskottets kläm med uteslutande af ordet "upphöra" skulle tjena till intet, enär jag säkerligen är den enda om den åsigten att detta ord bör från klämman utgå.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag måtte hafva uttryckt mig mycket illa, då mitt yttrande kunnat framkalla mot mig så många beskyllningar. Hvad ordet "upphöra" beträffar, så får jag säga, att min uppfattning är den, att en rättighet upphört, då den icke mera finnes till, men dermed är icke sagdt, att den upphört utan ersättning. Säljer jag t. ex. ett hus, upphör jag att vara husets egare, men likvisst icke utan ersättning. Jag har aldrig satt i fråga någon skrifvelse om tolagersättningens upphörande utan vederlag.

Det har yttrats att utskottets motivering ej betyder något. Men den kan ofta vara nödvändig för att förklara klämman.

Jag kan ej finna att ordet "upphöra" har den betydelse man velat gifva åt detsamma.

Vidare har man förebrått mig att jag sagt, att kontrakt kunna ensidigt brytas. Men jag har blott sagt, att de kunna upphöra att vara gällande, om båda parterna äro derom ense. Jag har i det föreliggande fallet aldrig föreställt mig annat, än att detta upphörande skulle ske med begge kontrahenternas bifall och efter förutgångna underhandlingar. I alla stater ingås internationella traktater först sedan man om dem underhandlat. Jag har aldrig tänkt att man skulle göra något våld på städernas rättigheter. Men om dessa rättigheter nu också äro privilegier, äro de väl därför icke så heliga, att man icke skulle kunna ifrågasätta någon förändring i dem. Om innehafvaren af ett privilegium kan medgifva att det må upphöra, kan jag ej finna att det är något helgerån att tala om förändring af detta privilegium.

Om nu det ifrågasärande privilegiet grundar sig i egentlig mening på öfverenskommelse har jag rätt att hos Kongl. Maj:t göra den framställning, som här föreslagits. Jag tror således att de förebråelser jag fått uppbära ej träffa mig. Att köpstädernas representanter äro emot saken, har jag heller icke något skäl att undra på.

Friherre Barnekow: Den nästföregående talaren ordade om kontrakt och privilegier samt deras helgd, men han gaf icke svar på min fråga om knektekontraktens helgd. Mina herrar, säteriernas frihet från tingshusbyggnad var äfven ett privilegium som Riksdagen borttagit.

Hvad han yttrade må vara den ärade talarens enskilda åsigt, och den respekterar jag; men huru har väl Riksdagen gått till väga? Jo, Riksdagen har borttagit privilegier utan att fråga den andra parten.

Samme ärade talare förklarade att han stod orubbad på sin ståndpunkt och att ingen kunde rubba honom. Men hade man varit något mer tillmötesgående från den konservativa sidan då herr C. A. Larsson i Andra Kammaran första gången väckte förslag om grundskatternas aflösning, skulle den frågan kanske blifvit löst på den grunden; nu deremot talas blott om afskrifning, aflösning är en öfvervunnen ståndpunkt.

Hvad begäres här? Utskottet har ej framställt något bestämdt yrkande, blott begärt en utredning, ej heller har det yttrat sig om

Ifrågasatt kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen.
(Forts.)

afskrifning eller aflösning. För min del är jag i denna stund böjd för en aflösning mot ersättning, men jag svarar ej för att jag är det i en framtid. Förhållandena kunna gestalta sig så, att man måste kasta aflösningsfrågan öfver bord.

Håller man här för strängt på det nuvarande, kan det hända att frågan går utför, och det går med tolagen som det gått med grundskatten.

En talare har sagt att han ej vill gå in på förslaget därför att ordet "upphöra" deruti förekommer. Men det ligger ju i regeringens händer att undersöka saken och sedan föreslå antingen upphörande eller reglering.

Jag vill ej att städernas ifrågavarande rättighet skall upphöra annat än successivt och mot ersättning. Då städerna byggt sin skuldsättning på sin tolag eller ersättningen därför, vill jag ej på en gång beröfva dem denna förmån, ty man måste, enligt mitt förmenande, taga hänsyn dertill.

Jag anhåller fortfarande om bifall till utskottets hemställan.

Efter detta anförande hördes rop på på proposition.

Herr Wieselgren: Jag vill endast mot den siste talaren erinra, att om så illa skulle gå, att regeringen och Riksdagen gemensamt besluta afskrifning af denna tolagsersättning, så afskrifva de dermed icke blott millioner kronor af städernas inkomster. Ty tolagen är ej någon gåfva till städerna utan motsvarande prästanda, utan det är ett vederlag till dem för åtagandet att uppehålla en stor mängd viktiga statsändamål. För att en sådan åtgärd skulle kunna af Kongl. Maj:t och Riksdagen vidtagas, måste de därför också afskrifva mer eller mindre af sin hittills hafda uppfattning icke endast af rättsgrunder och betydelsen af laga förpligtelser, utan äfven af hvad rikets väl kräver; och trots det framkastade hotet tror jag icke att Riksdagen skulle kunna ens i ett anfall af dåligt lynne vilja taga något sådant steg.

På de grunder åtskillige talare, särskildt herr Bergström, anfört anhåller jag om att få förena mig med dem, som yrkat afslag.

Herr Reuterswärd: Då så många olika meningar blifvit uttalade, anser jag det vara af vigt att enhvar yttrar sin mening.

Jag uppkallades egentligen af friherre Barnekows yttrande, och jag skulle mycket misstaga mig på hans i allmänhet ädla motiv, om han skulle finna det billigt att, derest det gälde, *nu* lemna städerna full ersättning, men *framdeles*, tilläfventyrs i ett anfall af dåligt lynne, skulle vilja med våld beröfva dem deras ifrågavarande rättighet. Jag kan ej föreställa mig att han någonsin skulle vilja gå tillväga på det sättet. Ty städerna hafva dock blifvit garanterade att få behålla denna förmån.

I vår upprörda tid bör ej landet ställa sig i sådant förhållande till städerna, att ens en misstanke må uppstå om att den ene vill otillbörligt inkräkta på den andres rätt. Jag tror att vi behöfva

hvarandra och heldre böra samla våra krafter för att tillse att ej öfvergrepp begås på någondera sidan.

På dessa skäl anhåller jag om afslag å utskottets hemställan i denna fråga.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr grefven och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås utskottets berörda hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 35;
Nej — 80.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till eklestastik boställsordning; och

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 7 b, i anledning af väckta motioner dels om beviljande af anslag till inlösen af maskiner och redskap vid

*Ifrågasatt
kapitalise-
ring och af-
lösning af
tolagsersätt-
ningen.*
(Forts.)

i riket befintliga margarinfabriker, dels om anslags beviljande för anläggning inom riket af två fabriker för tillverkning af oleomargarin;

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

n:o 13, i anledning af återremiss af 28 punkten af utskottets betänkande n:o 10, angående tullbevillningen; och

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående visst anstånd för Karlshamns spritförädlingsaktiebolag med erläggande af tullafgift för det i bolagets fabrik ineliggande bränvin; äfvensom

bankoutskottets memorial:

n:o 10, i fråga om ändringar i gällande aflöningsstat för riksbanken; samt

n:o 11, i anledning af gjord ansökning om utbekommande af ränta å ett i riksbanken deponerat, men ej i behörig tid uttaget penningebelopp.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,10 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.